

דלא

מגילה נקראת פרק ראשון מגילה

דלא ידע בין תרין הון לבין מרדכי (ויזכר) חזרו וזכר
 כנראה חזרו לזכור כל הרשעים כדכורם כל היהודים:
 אין בין יושב לבגדן נרדף לומר דכיון דהוה סוף מלכות אכורה
 נקבה טעם הוה הוה אכורה לזכור דהוה סוף מלכות אכורה
 עקר חלקים י בתיבתן בלשון סוף מלכות אכורה

רבינו רנאל
 שאל ליה קיימת גו
 רבנן (א) דהוה רב
 רבנן (ב) דהוה רב
 רבנן (ג) דהוה רב
 רבנן (ד) דהוה רב
 רבנן (ה) דהוה רב
 רבנן (ו) דהוה רב
 רבנן (ז) דהוה רב
 רבנן (ח) דהוה רב
 רבנן (ט) דהוה רב
 רבנן (י) דהוה רב

מגילה ארבעין וימנן רומי ליה כמאן דמנח בביתיה: (א) אין בין יום טוב
 לשבת אלא אוכל נפש בלבד: (ב) גמלי הא לענין מבשרי אוכל נפש זה שוין
 מתנותיו דלא רכיבי יהודה דהוא (ג) אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש רבי
 יהודה כמאן דאמר אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש רבי
 ור' יהודה (ד) אמר (ל) לכל עובדי אלהים רבי הכהני לבם לכל
 ולא לעובדי כבדים לכל ולא לכלכלים ואודך נמי הא כתיב הוא כתיב הוא
 וכתיב לכל כאן בכבשיו עשויה מערב יום טוב כאן בכבשיו
 ונאמר אשיר לעשות מעשר יום טוב: (ה) אין בין שנה ליום הכפורים
 אלא שנה דהוה ערב וזה דהוה בבירה: (ו) גמלי הא לענין חשלומון זה
 וזה שוין מני מתנותיו רבי נתניא בן הקנה הוא דנתניא ר' נתניא בן
 הקנה הוא עושה (א) איום הכפורים כשבת לחשלומון מה שבת מחייבי
 בנפש ופסור מן החשלומון אף יום הכפורים החשלומון ופסור מן
 החשלומון (ב) הן התם כל חייבי כריתות שלקו נפטרו מדי כריתות שנאמר
 ונקלה אודך לענין כון שלקת הוי הוא כאודך דבר רבי נתניא בן
 נבאלי (ג) אמר ר' יוחנן חלקין עליו חביריו על ר' הגנה בן נבאלי הוא דהוה
 אבירי בן ר' נתניא אין בן יוהיב לשבת אלא שוה דהוה כרבי אדם וזהו
 כריתות ואם איתא אידו ואידו בידי אדם הוא אמר רב (ד) נתנן הוא מני רבי יצחק
 הוא דאמר מלקות בחייבי כריתות לכתא דנתניא (ה) רבי יצחק אמר חייבי
 כריתות ככלל הוה ולבה יצאן כרת באהורו לדונה בכרת ולא בחייבי
 רבי אשי אבא רבי תימא אבא ר' עיקר דהוה בידי אדם הוה עיקר דהוה בחייבת:

(6) (בשבת פ"ג) (א) (ב) (ג) (ד) (ה) (ו) (ז) (ח) (ט) (י) (יא) (יב) (יג) (יד) (טו) (טז) (יז) (יח) (יט) (כ) (כא) (כב) (כג) (כד) (כה) (כו) (כז) (כח) (כט) (ל)

הגהות רב"ח
 (א) (ב) (ג) (ד) (ה) (ו) (ז) (ח) (ט) (י) (יא) (יב) (יג) (יד) (טו) (טז) (יז) (יח) (יט) (כ) (כא) (כב) (כג) (כד) (כה) (כו) (כז) (כח) (כט) (ל)

ה"ק קיימת בגו רבינו ומשלוח מנח. דהא מר מנח טרם: (א) הדר
 שאל ליה איהו לא נקמין ליה הלא: טסקא דקשאבא. קמ מנח
 מרמי: דאבשנא. עמיתכשו המטיס חמור ענדן כרמי לקומ
 טלן ממוק לענו: א"ל אבירי. לרנה: השתא אבירי כרמי. נקשו
 יאמר מר ערין: אי הקלאה מלכא
 ליהדי דיקלא מנאוריה לא נחית. הסל
 סהיה רנל לולקן נעטרן פן כמר
 ומלכל נלחמנו לא יורד ענה
 מנאסו. קך אהי עשית מן ורלם
 נפומנדיה וזקן טעל ל אלל
 דברס המנין לכל: חוליא. מתקא:
 לוי נפקי מבי מר. כאלמני מניה
 חיזו רנל לוקן לנפ טאלא מר נר
 מר ימי טענ: צעי. קערות של
 מני מלכל: דאיכסינה לעצמ כחורוי. כל
 ימי חסן מר לכו הקנה חמור. כל
 אלה של דכרס נחול כוסמ:
 רוחא לבסימא שכות. קרמז כוסמ:
 לניג המוקן כחון העשמי: מחלמי
 סעודתיהו. וז מולט סז עז כפורס
 של טענ וצקנה קוער חמור עמו:
 לאבסומי. להשכמר כיון: ואיכסום.
 נעמקו: נעג ולא ארנן. חומר
 איוס ולו הלהמירס לניג
 המרס: (ב) מותג' אין בין יום טוב
 לשבת. לוחט נחמלס נחמלס כיוס
 טונ מה שאלקו כשנת. אלל לענין
 עמקין וס הניס סז כקסלה וכרסל
 זה גללו גרדלו: (ג) גמלי זה הוה
 שוין. אלוין כיוס טענ: כמנח:
 שאפשר. כון סקין ענמס מענד
 יוס טונ: נאן אפשר. כון סקין
 ענמנה כיוס טונ: (ד) מותג' ביד
 אדם. וס יס מימח כ"ד: (ה) אף
 יום הכפורס מתחייבי בנפש. דלסור
 כרת כמיתס מן דין דמי: ופטורס
 מלשלם. אלס הלקין גרסו על מנין
 כיוס הכפורס שלין משלומין אלל
 מיוס עינמ טאלמג ולו יהי סמון
 ענמ עינמ (טעמ סז) סז אלס יהי
 סמון לא עינמ: כל חייבי כריתות
 שאלקו כרת ולקו עינמ על לאו
 עשקו כרת ולקו עינמ דין: נפטור
 מדי כריתות. טז סז מן דין של
 מעלה נפרעין: תניא. דלמקון:
 ואם איתא. נלעשו מדי ולדי כר
 אלס סז קיוס הכפורס י
 מלקות על ולו עומ דין הכפורס י
 חלום מרס: אמר רב חנמן. לעלס
 חלון דהוה עליו ממיוו הא דקמי
 חלון דהוה עליו מדי: ואלס מני ר'
 צדוקהיא. דלמרת כמסמכתו: מדי כרת
 חלון דהוה כן ללמקול עינמ
 חלון דהוה כן חייבי כריתות. ואלס
 עמיו חלון ככלל וכרסו הפסות
 הטעות וני טעמז נפרסמ עמיו
 דלמית כקדוסיס סקו: ואלס כן יק
 אלס חלום וני: לדונה כרת ולא
 במלקות. אלס המר כן. ולק על גל
 דנה נמי טעמז כמותס פרסל לדני
 עמחדס נלעמס להערה: אפילו:
 חלון רנן היא. דלמרת מלקות
 חלון כרת ואלסו יהי אלל לכל
 מלקות מניה שאלוקין על רבי
 חלון אלס המר כן ונקת מיטור:

מסוף רש"י
 (א) (ב) (ג) (ד) (ה) (ו) (ז) (ח) (ט) (י) (יא) (יב) (יג) (יד) (טו) (טז) (יז) (יח) (יט) (כ) (כא) (כב) (כג) (כד) (כה) (כו) (כז) (כח) (כט) (ל)

הגהות רב"ח
 (א) (ב) (ג) (ד) (ה) (ו) (ז) (ח) (ט) (י) (יא) (יב) (יג) (יד) (טו) (טז) (יז) (יח) (יט) (כ) (כא) (כב) (כג) (כד) (כה) (כו) (כז) (כח) (כט) (ל)

הגהות רב"ח
 (א) (ב) (ג) (ד) (ה) (ו) (ז) (ח) (ט) (י) (יא) (יב) (יג) (יד) (טו) (טז) (יז) (יח) (יט) (כ) (כא) (כב) (כג) (כד) (כה) (כו) (כז) (כח) (כט) (ל)

הגהות רב"ח
 (א) (ב) (ג) (ד) (ה) (ו) (ז) (ח) (ט) (י) (יא) (יב) (יג) (יד) (טו) (טז) (יז) (יח) (יט) (כ) (כא) (כב) (כג) (כד) (כה) (כו) (כז) (כח) (כט) (ל)

מגילה ארבעין וימנן רומי ליה כמאן דמנח בביתיה: (א) אין בין יום טוב
 לשבת אלא אוכל נפש בלבד: (ב) גמלי הא לענין מבשרי אוכל נפש זה שוין
 מתנותיו דלא רכיבי יהודה דהוא (ג) אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש רבי
 יהודה כמאן דאמר אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש רבי
 ור' יהודה (ד) אמר (ל) לכל עובדי אלהים רבי הכהני לבם לכל
 ולא לעובדי כבדים לכל ולא לכלכלים ואודך נמי הא כתיב הוא כתיב הוא
 וכתיב לכל כאן בכבשיו עשויה מערב יום טוב כאן בכבשיו
 ונאמר אשיר לעשות מעשר יום טוב: (ה) אין בין שנה ליום הכפורים
 אלא שנה דהוה ערב וזה דהוה בבירה: (ו) גמלי הא לענין חשלומון זה
 וזה שוין מני מתנותיו רבי נתניא בן הקנה הוא דנתניא ר' נתניא בן
 הקנה הוא עושה (א) איום הכפורים כשבת לחשלומון מה שבת מחייבי
 בנפש ופסור מן החשלומון אף יום הכפורים החשלומון ופסור מן
 החשלומון (ב) הן התם כל חייבי כריתות שלקו נפטרו מדי כריתות שנאמר
 ונקלה אודך לענין כון שלקת הוי הוא כאודך דבר רבי נתניא בן
 נבאלי (ג) אמר ר' יוחנן חלקין עליו חביריו על ר' הגנה בן נבאלי הוא דהוה
 אבירי בן ר' נתניא אין בן יוהיב לשבת אלא שוה דהוה כרבי אדם וזהו
 כריתות ואם איתא אידו ואידו בידי אדם הוא אמר רב (ד) נתנן הוא מני רבי יצחק
 הוא דאמר מלקות בחייבי כריתות לכתא דנתניא (ה) רבי יצחק אמר חייבי
 כריתות ככלל הוה ולבה יצאן כרת באהורו לדונה בכרת ולא בחייבי
 רבי אשי אבא רבי תימא אבא ר' עיקר דהוה בידי אדם הוה עיקר דהוה בחייבת:

מסוף רש"י
 (א) (ב) (ג) (ד) (ה) (ו) (ז) (ח) (ט) (י) (יא) (יב) (יג) (יד) (טו) (טז) (יז) (יח) (יט) (כ) (כא) (כב) (כג) (כד) (כה) (כו) (כז) (כח) (כט) (ל)

הגהות רב"ח
 (א) (ב) (ג) (ד) (ה) (ו) (ז) (ח) (ט) (י) (יא) (יב) (יג) (יד) (טו) (טז) (יז) (יח) (יט) (כ) (כא) (כב) (כג) (כד) (כה) (כו) (כז) (כח) (כט) (ל)

הגהות רב"ח
 (א) (ב) (ג) (ד) (ה) (ו) (ז) (ח) (ט) (י) (יא) (יב) (יג) (יד) (טו) (טז) (יז) (יח) (יט) (כ) (כא) (כב) (כג) (כד) (כה) (כו) (כז) (כח) (כט) (ל)

הגהות רב"ח
 (א) (ב) (ג) (ד) (ה) (ו) (ז) (ח) (ט) (י) (יא) (יב) (יג) (יד) (טו) (טז) (יז) (יח) (יט) (כ) (כא) (כב) (כג) (כד) (כה) (כו) (כז) (כח) (כט) (ל)

5

5075, Mos 151 760 1839

ספר
 שאלות ותשובות
 חתם סופר

למרגא ורכנא גדול מרבין שמו
 רבי משה בהרב רבי שמואל סופר זצלה"ה
 אב"ד ור"מ כק"ק פרשבורג והמחוז

יורה דעה

חלק שני
 סימן קצח - שנו

הודפס לראשונה בפרעסבורג
 בשנת ע"ט סופר מהיר לפ"ק (תר"א)

ועתה בס"ד יוצא לאור עולם ברוך יופי והדר
 בתנהגה מחדשת, הערות וצינונים מספרי רבותינו ראשונים ואחרונים,
 ובתוספת מפתחות ומדור הוספות והשלמות ועוד כמה מעלות טובות
 כאשר עיני הקורא החזינה מישרים

ע"י המשתדל

ע"ה דניאל בימון ס"ט

בעז"ק ירושלים תובב"א

שנת תשע"א לפ"ק

בסויע מכון המאו"ר להוצאת ספרים

שע"י ישיבת "אורות התשובה" ירושלים ת"ו

והרבה שגו כוזה. אמנם אם אין אב לפדות פודין הב"ד מממון של צבור את הבן והוא מ"ע בפ"ע. והמוכה ה' סלעים לכהן על ידי שליח י"ח ואינו דמיון לפטר תמור", התם משהפריש תו אינו חייב באחריותו, מה שאין כן הכא חייב באחריותו אחר הפרשה עד שיקיים מצות נתינה או ליד כהן או ליד הזוכה בעבורו, ושוב אין כעה"ב חייב שאחריותו למצות פדיון אלא באחריות המעות, פי' אם הזוכה כשבילו פושע, חייב הוא באחריותו ככל נפקד, ואם אין לו לשלם ובעה"ב פשע שמסרו לזה חייב הבעה"ב באחריות, לא ממצות פדיון שכבר בנו פדוי אלא ככל אחריות ממון של חברו שפושע בה".

ומ"ש מתוס' ספ"ק דגיטין (יד, א ד"ה לא). דע דמחנות כהונה כיון שאמר אפי' שלא בפניו

שרוצה ליתן לכהן פלוני, אינו יכול לחזור בו דהוה מתנה מועשת, כיון שאין לו בו אלא ט"ה, שוב ממילא אין יכול לחזור בו בלא דין הדולך כזכ"י ועיין מרדכי פ"ג דגיטין (סי' שס"ג).

[ה"ס לב' כהנים]

ולפע"ד נ"ל דאין יכול לכתחלי לחלק ה' סלעים לב' כהנים, דכל שנתנה בו תורה שיעור אם מחלקו ה"ל חצי שיעור, אע"ג דבדיעבד יוצא ע"י צירוף, מ"מ מצוה מן המובחר לאכול השיעור בבת אחת, או ליתן שיעור נתינתו כב"א.

פ"ב נגהי ליום עש"ק בטוב שבט קפ"ז לפ"ק. משה"ק סופר מפפד"מ

תשובה רחצ

[שליח לפדיון הבן אי מברך שהחינו]

שוכ"ט לתלמידי ידידי הותיק מלא עתיק הרב הדיין המופלג כמו"ה יעקב שאג נ"י.

הגיעני מכתבו ע"ד מי שמינה שליח לפדות בנו בכור כי הלך לו לדוד מרחוק אם יברך השליח שהחינו.

הנה כשהבע"ד והשליח שניהם עומדים והשליח מוציא הבעלים בעשיית המצוה, כתב כנה"ג בא"ח סי' [תקפ"ה] כביאור דעת הרמב"ם פי"א מהל' ברכות (ה"י) דבמצוה שהשליח צריך לברך ולא הבעלים כגון על המילה שאפילו האב עע"ג, מ"מ השליח מברך, א"כ נתרוקן כת האב מהמצוה לגמרי, שהרי אינו יכול לברך בעצמו, וא"כ ברכת שהחינו שהיא ברכת הנהני' על שהחינו ה' לעשות מצוה זו המוטלת על האב, אין האב יכול לעשות שליח לברך

במקומו, אולם הוא בעצמו יכול לברך, והטעם משום דנחלש כחו במצוה זו ונתרוקן ממנו ולא נשאר לו כח כ"כ לעשות שליח, וצריך הוא בעצמו לברך שהחינו אם יודע לברך. אך באותן מצות שהבע"ד עצמו יכול לברך כגון לשמוע קול שופר, נמצא לא נתרוקן כח הבעלים מהמצוה לגמרי, שהרי אם ה' רוצה ה' זה חוקע והוא בעצמו מברך, השתא כיון שכחו אלים יכול להרשות לשליח לברך בעדו גם שהחינו, זהו כוונת כנה"ג בדעת הרמב"ם.

ולכאורה יש לעיין, כיון דמברכין שהחינו על קיום מצוה והשליח המל הוא בעצמו ג"כ עושה מצוה, כמ"ש מג"א סי' תל"ג סק"ו בכל המצות שהשליח מברך משום שגם הוא עושה מצוה, ומכש"כ מילה שמוטלת על הב"ד ועל כל

- ב. יענין בהערות לשו"ת הריב"ש שם, ור' לעיל סי' רצד ובהערה שם.
- ג. גם לעיל סי' רצו כתב כן ע"ש.
- ד. ראה מה שהאריך בזה בשו"ת בית דוד (אב"ד מינסק) סי' ו.
- ה. ראה מה שדן בזה הפלאה בפנים יפות במדבר פ"ג פס' מו ומה שתמה עליו באמ"ב דיני פת"ב סי' ת. ועי' עונג יו"ט סי' ק. ור' פת"ש סי' שה סק"י. ובספר מאור החיים סי' כב דבריו החת"ם אינם דבריו רבו בפנים יפות שם ז"ל: ומבואר מדבריו ז"ל, דכשתאב נותן ממון של עצמו, בזה מהני לכו"ע אף אם שולחו לכהן ע"י קוף, ואין צורך לדין שליחות כלל, וא"כ אין ראי' כלל דמהני פדיון ע"י שליח ממה שקבל משה רבינו את כסף הפדיון, דכיון דהכסף היה ממון בעלים, ודאי דמהני לכו"ע אף ע"י קוף. וגם מבואר מדבריו ז"ל, דמן התורה אין צורך אמירה של האב כלל, וסני אם הכהן יודע שלשם פדיון שלחו, וזהו ג"כ דלא דבריו ההפלאה ז"ל.
- שוב ראיתי בשבט סופר (חזור"ד סי' צח), שרמז דבריו החת"ם בתשו' הג"ל הם דלא דבריו ההפלאה ז"ל, אך לא הביא ד' הפנים יפות שלדבריו זכה לכיון הרב השואל שם. ועיין תשו' מהר"ם שיק (יור"ד סי' רצז).

תשובה רחצ

א. ר' ברמב"ם רפ"י מהל' ברכות דהוי ברכת דהוי ברכת השבט ומ"מ לענין ערבות מאי נפ"מ מאי הוי.

ישראל למולו מדכתיב יברך השליח שהחינו שכל אדם מברך שהחי' במצוה שאין כת לו שהחינו בעדו, מ"מ ה י"ל אה"י, אך הא כ כששניהם עומדים הבנו צריך לברך שהחינו השליח יברך שהחינו שליח, דמשו"ה אין הכ דמטיא ל' הנאה משו מצוה אחת. וה"נ כיון כי אין השליח יכול לו לברך על מצותו של ע

[מ] ברכת השנים דשנים הותיק מה"י חיים אב" אורת שאלת תכם ב צום כיפור סלי עיינו בו כל הצורך אם הבא אחריו והשתא ה מעלתו אם חייב בפדיון דברי רמ"א בהגה"י ד דבריו הח"צ סי וכי יש גמגומים בדבו ועולה רק במה שנ סתירה על דבריו וה' יע

ב. ומקור הרישה הוא בהגר ג. וראה בענין זה במחצית ה רצ"ח זצ"ל דבאמת ה הלכות ברכות שכתב מצוה ש שלו היא, ומ"מ י"ל כמילה ז לחעמים כן ברמב"ם שכתב כ מחויב דבר כן יש מקום לזכ שהחינו ואפילו מל שלא בפני תלי' במדי דבאה מוזמן לזמן שאפשר שיבוא לו המצוה הוו

שליח

ספר

התעוררות תשובה

חלק שלישי

תשובות בירורי הלכות וחידושי סוגיות

על שו"ע אורח חיים

מאת גאון ישראל וקדושו רכבו ופרשיו בוצינא קדישא

הסידא ופרישא מאורן של ישראל

רבינו שמעון סופר זצוק"ל

אב"ד ערלוי (במדינת הונגריא) יע"א

בן רבינו הגדול מאור הגולה מרן בעל כתב סופר זצ"ל

בן רבינו הגדול מאור הגולה מרן בעל חתם סופר זצ"ל

ולמעלה בקודש זי"ע

סדר ונערך בתוספת הערות והארות

"עקבי סופר"

מנכדו הג"מ עקיבא מנחם סופר שליט"א

ירושל ע"י

מכון להוצאת ספרים וחקר כ"י ע"ש החתם סופר ז"ל

עיה"ק ירושלם תובב"א

שנת תש"נ לפ"ק

שנת המאה וחמישים להסתלקות מרן החתם סופר זי"ע

שרוב הפירות מצומח פטור, עד שיוצא את כל הקופה, והטעם דפטור דאגד כלי שמים אגד, ואינו חייב אלא"כ הוליא צבת אחת כל הקופה לרה"צ ב. וכן מוכח ג"כ בעדויות: (פ"ג מ"ב) דהנן אוכל פטור אינו מלטרף, דברי רבי דוסא בן הרכינס; וחכמים אומרים מלטרף, וידוע דכלכל כחכמים ג.

סימן תצו

האם צריך לשלוח את שתי המנות בבת אחת א

נסתפקתי באחד ששלח להצרו צפורים למשלוח מנות מנה אחת, דבר אכילה שנהבשל או נללה, כדי שיוכל זה אשר נשלח לו לאכלו מיד כדאי"כ בנגי"א (סי' הרל"ה סק"ו"א), ואח"כ הודיעו למשלח שלא ילך בזה כיון דמחוייב לשלוח שני מנות; כדאי"כ בגמ' מגילה (ז' ע"א) ובשו"ע (שם סעי' ד'), דמשלוח מנות היינו שני מנות לאיש אחד, ושלח לו אח"כ עוד מנה שניה, האם יוכל להלטרף זה לזה וילא ידי חובתו. ומ"ל שילא אפילו אם כבר אכל המנה ראשונה בשעה ששלח השניה א.

ע ק ב י ס ו פ ר

ב) ויותר מזה כתב בבן איש חי (שנה ראשונה פ' תצוה סט"ז) ובספרו שו"ת תורה לשמה (סי' קפ"ט) דלפי"ז אין להניח הב' מנות בכלי אחד דהכלי מצרפם.

ג) וכן מצאנו ג"כ לגבי חלה דצירוף הסל מגרפן לחיוב הפרשת חלה עיין שו"ע יו"ד (סי' שכ"ה ס"א). אלא דיעוני"ש בשו"ע דאם נתנם על טבלא שאין לה לבזבו אינם מצטרפים, וכתב שם הרמ"א דלכן יש להזהר שלא יצא שום דבר למעלה מדופני הכלי. לפי"ז בני"ד אם שולח המשל"מ בצלחת שאין לה לבזבו, או אפילו ביש לה לבזבו אלא דהמנות גבוהים יותר מהלבזבו יזהר לכסותן במפה וכדו' דבכה"ג מצטרפין גבי חלה.

א) בספר מקראי קודש (סי' ל"ח) הביא משמיה דרבינו החיד"א ז"ל בספרו "ככר אדון" דיש לשלוח את המנות בבת אחת, מדלא כתיב "שתי מנות". — והנה גבי פדיון הבן דכתיב "חמשת שקלים" אמרינן בבכורות (ג"א ע"ב) נתנו לעשרה כהנים בב"א יצא, בזה אחר זה יצא, ורש"י מפרש דמה שאמרו בזה אחר זה יצא היינו כשנתן לכהן אחד, והרמב"ם בה' בכורים (פ"א ה"ז) כתב דאיירי בעשרה כהנים. והנה פשטות לשון הגמ' דאמרו "יצא" מוכח דאינו אלא בדיעבד, וכ"כ ק"ו בשו"ת חת"ס חיר"ד (סי' רצ"ו) וז"ל: ולפע"ד ג"ל דאין יכול לכתחלה לחלק ה' סלעים לבי' כהנים, דכל שנתנה בו תורה שיעור אם מחלקו ה"ל ח"ש, אע"ג דבדיעבד יוצא ע"י צירוף, מ"מ מצוה מן המובחר לאכול השיעור בב"א או ליתן שיעור נתינתו בב"א עכ"ל, הרי מבואר דכל היכי דכתבה התורה שיעור אין לחלקם לכתחלה. וא"כ ה"ה במשל"מ גם אם ה"י כתוב שתי מנות לא היה רשאי לחלקם לכתחלה.

וכזה מצאנו ג"כ ברמב"ם בהל' שקלים (פ"א ה"ז) שכתב:

ששלח ליה קיימת "צנו" על ידי שאלו גם פחות מזה הוי מנה חשובה, ושלח לו יותר, קיים בזה גם מהנות לאביונים ח.

סימן תצו

האם יוצאים משלוח מנות בהרבה דברים קטנים שכל אחד לעצמו אינו חשוב

לענ"ד אם שולח הרבה דברים קטנים שכל אחד לעצמה אינה מנה חשובה א, אבל הכל ביחד הוא חשוב דיואל בזה. ורחוק לדבר מהה דאיהא במגילה (ז' ע"ב) דרבה שדר ליה למרי צר מר ציד אצוי מלא עסקא דקשצא [שק מלא תמרים] ומלי כסא דקמחא דאשונא [שנהייצשו החטים צתור צטודן כרמל וקמח שלהן מחוק לעולם] וכי הדר שדר ליה איכו מלא עסקא דאנגבולא ומלא כסא דפלפלהא אריכא, והרי כל החיכת זנגביל צפני טלמו לא הוה דבר חשוב, ומ"מ כיון דצשק ולטרפו הוה דבר חשוב. והכלי מלטרפס כדחקן שבת (ל"א ע"ב) קופה שהיא מלאה פירות ונהגה על האסקופה החלוטה לעפ"י

ז) בחיי אדם (כלל קנ"ה סל"א) הוכיח מדברי הירושלמי שהובא בהערה ה', דאם שלח לעני דבר מאכל יצא משום מתנות לאביונים ולא משום משלוח מנות, וכן אם שלח דבר פחות לעשיר אינו יוצא בזה ידי משלוח מנות. ומבואר מזה כדברי רבינו דבתר המקבל אזלינן. והביאור הלכה (סי' תרצ"ה) כתב דכן מבואר ג"כ בריטב"א. אולם מדברי הריטב"א לענ"ד ליכא הכרח כ"כ, דבריש דבריו כתב הריטב"א דרב אושעיא אמר שאינה מתנה לאדם "כמוהו" ומשמע לכא' כדהיבן הביאור הלכה. אולם ממה דסיים הריטב"א דשוב שלח ליה שווי התשורה "הראויה לך" משמע דהיינו הראוי לרבי יהודה נשיאה. וכן ראיתי בספר יד דוד (שם) שהביא דברי הריטב"א וכתב ע"ז: ואפי' אם נאמר כמ"ש הריטב"א דבערך ר' יהודה נשיאה אין זו מתנה הראוי, מ"מ לא מצינו חילוק בזה בשיעור המנה בין עשיר לעני עכ"ל. — [ובעיקר הדבר אם אזלינן בתר המקבל או הנותן, עיין בהגהות חכמת שלמה (סי' תרצ"ה ס"ב) ושו"ת מהר"ם שיק האר"ח (סי' שמ"א) מה שדנו באחד ששלח משל"מ דבר שאסור למשלח ומותר לנשלח. — ועיין כע"ז במל"מ הל' אישות (פ"ה ה"א) שמסתפק בזה לגבי קידושין].

ה) אם כי דרבי יהודה נשיאה לא התכוון לטעם מצות מתנות לאביונים. ודברי קבלה כמתנות לאביונים צריכה כוונה, כדכתב הפמ"ג (סי' ס' א"א סק"ג). צ"ל דלא נתכוין לזכות בהם עד שחזר והודיע לרבי יהודה נשיאה, עיין היטב בשו"ת כת"ס האו"ח (סי' קמ"א) ובליקוטי הערות שם בשם מרן הדעת סופר, וכעת נדפס בספרו האו"ח (סי' קכ"ח), ומה שהעיר ע"ז במקראי קודש על פורים (סי' מ"ב).

א) ראה מש"כ רבינו בסימן הקודם (אות ב') ד"ה ועוד י"ל.

סימן תצח

אם יצא יד"ח משלוח מנות כשאין המקבל יודע מי שלח לו

נסתפקתי במי שלח משלוח מנות והמקבל אינו יודע מי שלח לו האם המשלח ילך בזה. וי"ל דחליף

ע ק כ י ס ו מ ר

בב"א או בזה אחר זה, דגם בב"א הוי כאילו בוא"ו ואינו אלא בדיעבד, וא"כ עיקר החידוש בגמ' הוא דגם אם מחלקו בב"א לעשרה כהנים אינו אלא בדיעבד, וכדכתב החת"ס. דקשה לפרש הסיפא דאמרו בזה אחר זה יצא איירי ג"כ בעשרה כהנים, דהרי כ"ש הוא דאם בב"א אינו אלא בדיעבד כ"ש בוא"ו אינו אלא בדיעבד. ועוד דא"כ הו"ל לברייתא לכלוף יחד ולומר נתנו לעשרה כהנים בין בב"א בין בוא"ו יצא, ולמה חילקם בנפרד, ולכן ס"ל לרש"י דהסיפא (דקתני בוא"ו יצא) איירי כשנותנו בוא"ו לכהן א' דבכתב"ג אינו אלא בדיעבד ודומיא דכשמחלקו לעשרה כהנים בב"א. [ולפי"ד אלו שוב אין הכרח לומר בשיטת רש"י כדכתב שם הרי"ט אלגזי דכל המחלקם בוא"ו לעשרה כהנים לא קיים מצותו עיי"ש]. ועפ"י מובן היטב שיטת הרש"ל הנ"ל, דכל שנותנן לכהן א' צריך שיתן בב"א, דדוקא בנותן לכהן אחד איכא דין דלכתחלה לא יחלקם, אבל כשנותנן לעשרה כהנים לא שייך לומר דלכתחלה לא יחלקם בוא"ו, דהרי גם בב"א אינו אלא בדיעבד. [ועי"ע בשו"ת מהרי"א חיו"ד (סי' רס"ג), אמרי בינה דיני פדה"ב (סי' ח'), ובעה"ש יו"ד (סי' ש"ה סכ"ו) מש"כ בזה ואכמ"ל].

ונחזור לגוף דברי רבינו, הנה הרי"ט אלגזי שם העיר אברייתא הנ"ל דכל שחילקם יצא בדיעבד, ואילו בירושלמי פאה (פ"א ה"א) ומובא בתוס' חגיגה (ו' ע"ב) ד"ה שאין, מבואר דכל היכי דאיכא טיעור וחילקם לא יועיל מה שישלים אח"כ לשיעור, וכ"פ הרמב"ם בה' מעשר (פ"ג הט"ו), לענין מעשר ראשון, וכתב שם ליישב עפ"י המל"מ בה' מתני' (פ"א הט"ו) דהא דלא מועיל במה שישלים אח"כ זה דוקא כשהפריש קצת ולא היה בדעתו להשלים יותר, אבל היכי דבדעתו להפריש אח"כ ולהשלים לשיעורו בכה"ג שפיר דמי עיי"ש, ולפי"ו בני"ד במשלוח מנות כל היכי דה"י בדעתו להשלים אח"כ את המנה השניה שפיר יי"ח מצותו כשישלח את המנה השניה, אבל באופן דאיירי ביה רבינו דלא התכוון לשלוח עוד מנה, אפשר דמי להנ"ל דלא יי"ח.

א) והוסיף אחי הגדול הרבני המופלג מו"ה שמועון שליט"א, דלפי"ו גם אם נודע לו אחר פורים מי היה המשלח, מ"מ לא יצא דביעינן שבפורים עצמו יתרבה לו אהבה ואחוה, ודומיא אם יגיע לו המשלוח מנות אחר פורים, אלא דיש לחלק בזה דשאני בני"ד דסו"ס קיבלו בפורים, ומפעולה זו נמשך אהבה ואחוה אחר פורים כשיודע לו מי שלח, ומן הסברא נראה דהמצוה הוא שיימשך אהבת איש לרעהו גם אחר פורים, עכ"ד הנחמדים.

מ"ע מה"ת ליתן כל איש מישראל מחה"ש וכו' ואינו נותנו בפעמים רבות היום מעט ולמחר מעט אלא נותנו כולן בפעם אחת עכ"ל, וכ"כ הסמ"ג (מ"ע מ"ה) ובמאירי שקלים (פ"א). הרי מבואר כאן כיסודו של החת"ס הנ"ל, וכ"כ ג"כ הרי"ט אלגזי ז"ל בבכורות (פ"ח אות פ"א) דלדברי הרמב"ם אלו דיש ליתן המחה"ש בב"א, ה"ה בפדה"ב יש לכתחלה ליתן החמש סלעים בב"א, וכפשטא דלשון הגמ' והרמב"ם (שם), ועי"ע באו"ש ה' בכורים (פי"א הט"ו) מ"ש בזה. — איברא דבק"ס (שם) כתב: ואינו נותנו מעט אלא כולו כאחד בפעם אחד דכתיב לא ימעיט ממחתי"ש, דאי למימר שיתן חצי שקל הוה סגי לכתוב יתן חצי שקל וקאמר לא ימעיט דרוצה לומר אפי' בנתיבה לא ימעיט מחתי"ש עכ"ל, ולפי"ו מבואר להיפך דכל שליכא מיעוט כדממעטינגן במחתי"ש מותר לחלק הנתיבה, ועי"ע בגור אריה יהודה בקונטרס המועדים (סי' כ' אות ה' ט') מש"כ טעם אחר בשיטת הרמב"ם.

איברא דבעצם דברי החת"ס מצאנו בחכמת-אדם (כלל ק"ג ס"ב) שכתב: ה' שקלים אלו נותנן לכהן א' או אפי' לעשרה בין בב"א בין בזה אחר זה, וי"א דלכהן א' צריך ליתן בב"א (דו"פ בשם רש"ל). ואע"ג דבלשון הגמ' והפוסקים שכתבו יצא משמע דלכתחלה לא יעשה כן, נ"ל דל"ד דלא יהא אלא כשאר מתני'ב. ועיין לעיל סי' ס"א לענין זרוע ולחיים עכ"ל. — הנה מה שציון לסי' ס"א כוונתו למה דאיתא שם בשו"ע (סעי' ט') דנותן זרוע לא' וקיבה לאחד ולחיים לשנים, הרי דמותר לכתחלה לחלק המתני"כ לכמה כהנים. ולעני"ד אין מכאן השגה ע"ד החת"ס דהרי החת"ס הדגיש בדבריו דכל שנתנה התורה שיעור אין לחלקו, וי"ל דזה שייך דוקא בפדה"ב דנתנה התורה מפפר "חמשת שקלים", דכל שמהלקו לא הוי מספר חמש. משא"כ בלחיים גם אם מחלקו הרי שמו עליו ודו"ק, וכע"י מצאתי ג"כ בכלי-חמדה (פ' פקודי אות ד') דכתב דגם אם בקיום מ"ע איכא מצוה בח"ש, מ"מ במחתי"ש דנתנה התורה מספר לא שייך בזה ח"ש.

ולעני"ד להוכיח כדברי החת"ס, מדברי החכמת-אדם גופי' שהביא משמיה דהרש"ל דלכהן א' צריך ליתן בב"א, וצ"ב בטעם הרבר לחלק בין כשמחלקם לעשרה דלא צריך שיהי' בב"א ובין כשנותנו לכהן א' צריך שיהיה בב"א, ולעני"ד י"ל דהנה רש"י הנ"ל פירש דמה שאמרו בגמ' דנתנו זה אחר זה יצא איירי בכהן א', והא דלא ניהא ליה לרש"י לפרש כהרמב"ם, היינו מטעם דכיון דכל דין זה דמותר לחלק לעשרה כהנים אינו אלא בדיעבד, א"כ אין נפ"מ אם מחלקם לעשרה כהנים

הלכות
בכורות וחלה
להרמב"ן ז"ל

תשלום לפסקי הרי"ף שהשמיטן מהלכותיו
עורך ומגה על פי
כתבי יד ודפוס ראשון עם ציוני מקורות ושנויי נוסחאות

סביב לו ביאור
מהרי"ט אלגאזי

הנקרא הלכות יום טוב

מאת
גאון עולם סיני ועוקר הרים ראש גולת אריאל איש אלוקו
רבנו יום טוב אלגאזי זצ"ל
מרא דארעא דישראל

יר"ל במהדורה מוגהת ומתוקנת, עם חלוקה
חדשה לקטעים, פיסוק, ציוני מראי מקומות, ובשוליו ליקוט מקיף
מספרי האחרונים שנו"צ בדבריו, בתוספת הארות והערות

על ידי
ברוך בן הנאון רבי שלמה זלמן שליט"א אויערבאך אהרן מרדכי בתר"ר דוד הלוי זצ"ל שדמו

ברוך שני
פרקים ה - ח

פעיה"ק ירושלם תובב"א

[כרייתו ו, ב] גבי קטורת פטמה לחלאין כשרה דאפילו בזה אחר זה, יתר ע"כ דלענין נתן חליו בלבד ללא יאז אין אנו נריכים ללמדו מדקרייה רחמנא אשם, דנלא"ה פסטיה דקרא הוא שיחור כולו. וגראה ד"ל דהיא דירושלמי דפאה ודין מרומה ומעשר שכתב הר"מ דאמרינן דכל דבר שיש לו שיעור אש הפריש פחות מכשיעור אין צמעשו כלום אפילו שישלים אה"כ, היינו כשהפריש קצת וצדעמו שלא להפריש יומר, ומשו"ה כיון שיש בו שיעור וזה רצה להפריש פחות מכשיעור שלא כדין מעשו בטלין, אבל אם צדעמו להפריש השאר אלא שרצה להפריש לחלאין מקצת היום ומקצת למחר ש"ד. ומבלין יש לחילוק הזה מההיא דאמרינן בוצמים (דפ"ח ע"א), חנא כלי שרת אין מקדשין אלא שלימים א"ר אסי א"ר יומן ל"ש אלא שאין דעמו להוסיף אבל דעמו להוסיף ראשון ראשון קדש ע"כ, הרי דאף דכלי שרת אינן מקדשין אלא עד שיהיה בהם כשיעור שיהא עשרון שלם למנחה, מ"מ היינו דוקא בשאין דעמו להשלים ולהוסיף כשיעור, אבל אם דעמו להוסיף כשיעור ראשון ראשון קדוש ומקדשין לחלאין וה"ה הכא. וכ"כ הרב מ"ל שם צפ"א דה"ל פאה בפשיטות יעו"ש. ומשו"ה גבי פדיון בואח"ו יאז דמיידי בשדעמו להשלים הה"ס מתחלה אלא דלרצה ליתנו לחלאין מתמת שלא היה לו מוכן הה"ס שלימים צדו דכשה"ג ש"ד, וכן ההיא דגול הגר אינטריך טעמא דקרייה רחמנא אשם לומר, דאפילו כשדעמו להשלים אם החזירו לחלאין לא יאז דומיא דאשם²⁶².

א יאברא דראיתי להמוס' צפ' לולב הגזול (דף ל"ד ע"ב) ד"ה שפאה לקיחה חמה וכו' שכתבו וז"ל, ובהקומץ רבה מסיק דהא דד' מינים שבלולב מעכבי אהדדי ל"ש אלא שאין לו אבל יש לו אין מעכבין, ופי' צה"ג אין מעכבין דלא תימא עד דמגבה לכו צהדי הדדי אלא מגבה כל חד וחד לחודיה ש"ד, ודבר תימא הוא לומר כן דכיון דכולן מנזה אחת היא היאך יועילו בזה אח"ו ע"כ. מתחלה מדברי התוספות דס"ל דכל שהוא מנזה א' ל"מ בזה אח"ו אפילו בשדעמו מעיקרא להגביה כל המינין, אלא שרצה לטול כל חד וחד לחודיה בזה אח"ו, ולפי סברתם קשה מדין פדיון דמנזה א' היא דה"ס מעכבין זא"ו דחמש ולא חגי חמש, ועכ"ז מועיל בזה אח"ו כיון דדעמו מעיקרא להשלים. וכ"כ קשה מההיא דגול הגר דאמאי אינטריך טעמא דאשם קרייה רחמנא, הא בלא"ה כיון דתשלומי הקרן חייב להשלים כולו ולא מקצתו נריך שיחזירנו כולו צפ"א, ואפילו אם שדעמו להשלים מעיקרא לא אינטריך קרא.

ו י"ל דשאני גבי פדיון וחזרת גול הגר דכיון דמנזה זו תלויה בנמינתו הממון אפילו צותן בזה אח"ו חשיב צפ"א, דכיון דבעינן שימון כל השיעור דבלא"ה לא יאז, א"כ קמא קמא שותפן לא קנאו הכהן עד שישלים דכל שלא השלים לא יאז, והוא לא נתנו אלא אדעתיה דכפרה או שיהא בנו פדוי, וחשיב כנח"כ צפ"א דעד שעה שישלים כל מה שהתחיל ליתן חשיב כפקדון ביד הכהן, ואפילו אם נחאכלו המעות קודם שישלים כיון דכל מה שנתן הוא ע"ד קיום המנזה ואם לא היה משלים היה חייב הכהן להחזיר, נמלא דבשעה שמשלים זוכה הכהן בכל וכצבת אחת חשיב, וכיוצא לזה אמרי' לעיל בפרקין [מט, א] גבי הפודה את בנו בחוק ל' יום דאפילו רב ושמואל גאם אמר לאחר ל' יום ונחאכלו המעות קודם, דלשמואל אין בנו פדוי כיון דלא דמי לאשה דבידו לקדשה מעכשיו, משא"כ בפדיון דאין צדו לפדותו בחוק ל' יום, הרי דלא אפילגו התם אלא משום דאין צדו לפדותו מעכשיו הא כל שצדו דומיא דקדושי אשה אע"פ שנתאכלו המעות חשיב כנתינה חדשה, ולא הוי כפודה או מקדש

שוב ראיתי להרב דברי אמת בקונטרס [קונטרס ט' סי' ו'] דף ל"ג שהיא דברי הרשב"א והריב"ש, והרב שם כתב שיש מי שסובר דלא כהרשב"א והריב"ש יעו"ש, והתוס' הכא אפשר דאולי בשיטה זאת ומשו"ה זכה הענין צמח שצדו. נמלינו למדים מדברי התוס' דמידי שיש בו שיעור אפילו מדרבנן נריך שימון השיעור צפ"א ואם נתנו לחלאין לא יאז, ומכ"ש בדבר שיש לו שיעור מן התורה, ולפי דבריהם למ"ד הכי בירושלמי ה"ה בתרומה דיש לה שיעור ששים מדרבנן, או מעשר דיש לו שיעור מן התורה נריך שיפריש השיעור צפ"א, ואם הפריש לחלאין לא חל שם מרומה ומעשר במקצת שהפריש עד שיפריש צפ"א. וכ"כ הר"מ צפ"א מה"ל מעשר דין ט"ו לענין מעשר ראשון יעו"ש. ולע"ד דחיליה דהר"ם מהירושלמי דפאה הגזול, דס"ל להר"ם כפירוש התוס' הנזכר.

ובבר ראיתי להרב מ"ל צפ"א דפאה [מתני' ע] דין ט"ו שעמד על דברי הר"מ דה"ל תרומות [פ"ג ה"ו] וה"ל מעשר הנזכר וכחצ דחיליה מהירושלמי הנזכר, אלא שמ"ש שם שהר"מ מפרש לירושלמי כפירוש הר"ש ז"ל בריש פאה, דס"ל דא"ל ליתן צפ"א אלא כל שהשלים אח"כ מה שנתן למפרע נעשה פאה, ודחק עלמו ליישב סברת הר"מ דס"ל דיש לחלק בין פאה לתרומה, דבתרומה אף אם חזר והפריש המקצת האחר מן הכרי אינו נעשה המקצת הראשון תרומה למפרע, דלא מלינו בשום מקום דבר שהוא טבל שחששה תרומה למפרע עכ"ל, לעד"ו דמלבד דחילוק זה אינו מוצא ופשוט כ"כ, דאטו מי שהפריש ואמר שיהיה תרומה מעכשיו ע"מ כן וכך בהתקיים התנאי אינו תרומה למפרע ואם לא יתקיים התנאי נמלא טבל למפרע, וכ"כ הכא הדבר הזה דמ"ש, יתר ע"כ דאין אנו נריכים לזה דודאי דעת הר"מ בפירוש הירושלמי הוא כדעת התוס'.

ד בר הלמד מדברי הר"מ והתוס' דכל מלחא דיש לו שיעור נריך שישלים השיעור צפ"א ואם השלים לחלאין לא יאז, וא"כ הכא לענין פדיון אמאי בזה אח"ו יאז. כיוצא לזה קשה נמי לסברת הר"ם והתוס' מההיא דאמרינן בהגזול עמים (דף ק"י ע"א), עלה דת"ר האשם המושב לה' בכסף הכתוב מדבר, מאי ג"מ לאפוקי מדרבא דאמר רבא גול הגר שהחזירו צלילה לא יאז החזירו לחלאין לא יאז מ"ע אשם קרייה רחמנא, מה קרבן אשם אינו צא צלילה ואינו צא לחלאין אף קרן כן, וגראה פשוט דהחזירו לחלאין היינו שהחזירו בפעמים רבות היום מעט ולמחר מעט דלא יאז עד שיחזירנו צפ"א בפעם א' דומיא דאשם, דק"ל דכל אשמות שצמורה באים בכסף שקלים ואם הוולו חילים ולא ימלא חיל צב' סלעים אין לו הקנה אלא ישהה עד שיוקרו ויבא צב' סלעים כמ"ש הר"מ צפ"ד מה"ל פסולי המוקדשין [הכ"ג] יעו"ש, ולא אמרינן דאם הוולו יבא לחלאין ויבא צ' חילים צב' סלעים דבעינן אשם צפ"א, וה"ה בקרן דגול הגר דבעינן דיחזיר צפ"א, ולפי סברת הר"מ והתוס' קשה דמשמע דדוקא משום דקרייה רחמנא אשם אם החזירו לחלאין לא יאז, הא לא"ה הו"ל דאפילו אם החזירו לחלאין יאז ואמאי כיון דמידי דאית בה שיעורא נריך ליתן צפ"א, א"כ גזול הגר נמי כיון דחייב להחזיר כל הקרן ואם לא החזירו כולו לא יאז יש לו שיעור מקרי ובעינן שיחזירנו כולו צפ"א, ואמאי אינטריך קרא דהאשם.

ו ראיתי בשיטה מקובצת להרב צלאל שם וז"ל, ואין אשם לחלאין דהו"ל צבל מוס הרמ"ה ז"ל בפריטיו עכ"ל, ולא הבנתי דבריו לפני הנראה דמפרש הא דהחזירו לחלאין ר"ל שלא החזיר כי אם חגי הגזול, דקאמר דלא יאז צמאיו עד שיחזיר כולו דומיא דאשם דאין אשם לחלאין דאם חסר ממנו אבר א' הוי צע"מ ופסול, ומלבד

המעוט חשיב כמתינה מדשה ובשעה שמשלים כנותן צב"ח חשיב וזה לא שייך צדן נטילת לולב דכל מין ומין בהגבהתו אודא ליה ואין כאן צב"ח²⁶³.

והנה ראיתי להמוס' לעיל בפרקין גבי מאי דאמרינן לעיל (דף מ"ח ע"ב) דחמש ולא חצי חמש צד"ה דר"מ וכו' שכתבו וז"ל, וז"ל לחמשה צקר דמסקינן אפילו ה' חמאי צקר אמר רחמנא דחשלומין וניהו וכו', אבל הכא מצות ה' סלעים רמי עליה רחמנא ולא מקיימי פחות מה', אע"פ שיכול לשלם לעשרה כהנים בזה אח"כ לא דמי הכא דלא משתעבד אלא בחצי חמש עכ"ל. צריך להבין דמאי ק"ל להמוס' הא י"ל והוא פשוט דהא דאמרינן ולא חצי חמש היינו בשאינו נותן כי אם חצי חמש, אבל כשנותן חמש אפילו בזה אחר זה ש"ד, ואם נאמר דזהו כוונת המוס' בחירושא, א"כ אמאי כתבו בלשון הזה דלא דמי הכא דלא משתעבד אלא בחצי חמש, דהכי הו"ל דלא דמי הכא דאינו נותן אלא חצי חמש.

לכן נראה דהמוס' הכא הוקשה להם לפי שיטתיהו [בסוכה לד, ב] דכל דבר שהוא מצוה אחת ומעבדין זה את זה אינו מועיל בזה אחר זה, וע"י הוקשה להו דכיון דאמרינן הכא דחמש ולא חצי חמש דה' סלעים מעבדין זה את זה ומצוה אחת וניהו א"כ אמאי מועיל בזה אחר זה, וע"י תירצו דמאי דאמרינן הכא חמש ולא חצי חמש היינו לומר דבעינן שיסתעבד ויהא מחוייב בחמש, דכל שאינו מחוייב צכולהו חמש לא מחייבינן ליתן אותו מקצת שנתחייב, אבל לעולם דאם חייב מן הדין בחמש ונשתעבד צכולהו חמש אינן מעבדין זה לזה, דאם לא י"ל לו ליתן כי אם חצי חמש מחמת שהוא עני לא אמרינן שיחמיק המצוה וימתין עד שיזמין לו הקב"ה ה' סלעים שלימים ויתן הכל צבת אחת, דבחצי חמש נמי מקיים מקצת מצוה ויתן עכשיו זה המקצת שיש צדו, ואם יזכה ישלים ואם לא יזכה להשלים הרי שכר מקצת מצוה צדו, ומשו"ה אמרינן דבזה אחר זה נמי י"א²⁶⁴. זה נראה כוונת המוס' מדהולרכו לומר דהא דאמרינן חמש ולא חצי חמש אינו אלא כשלא נשתעבד כ"א בחצי חמש, אבל נשתעבד אמרינן אפי' חצי חמש²⁶⁵.

ולפי האמור יל"ע דאמאי הולרכו לומר דנשתעבד בכל אמרינן אפילו חצי חמש לתוך קושיתא, הא שפיר י"ל דלגבי פדיון שאינו זוכה לכהן בחצי שנתן צמחה עד שישלים חשיב כאילו נתן צבת אחת כאמור, ונראה דהמוס' פשיטא להו דחמש סלעים אינם מעבדין זה את זה, ואם נתן חצי מקיים מקצת מצוה וכיון שכן קמא קמא דייחב לכהן קונה אותו הבהן וחשיב כזה אחר זה, דק"ל להמוס' דמקיים מקצת מצוה צמחית חצי חמש, דהא קי"ל ניומא עד, [ח] כר"י דחצי שיעור אסור מן התורה לענין אסור, וכדאמרינן כן לענין לאו ה"ה דאמרינן לענין מ"ע, דאם אין לו כ"א פחות מכזית מצוה צמחית חייב ללכתו כיון דמקיים מקצת מצוה, וה"ה אפילו בפדיון דשיעורו מפורש בתורה דהיינו ה' סלעים דאם נתן חצי חמש מקיים קצת מצוה²⁶⁶. ועפ"י נמי יש ליישב דברי המוס' דהגיגה הנוכח לעיל, דאמרינן דמאי דנתן נתן וזכה העני צו, דאפילו אח"כ דק"ל להמוס' כפצרת הרשב"א והריב"ש דאמרי' הפקר צ"ד הפקר אפי' בשלם צו ליד הזוכה, מ"מ הכא כיון דקיים צמחית קצת מצוה פאה צמחית שנתן כדון חצי שיעור צאיסורין, א"כ כבר זכה צו העני מכיון דכבר קיים מקצת מצוה²⁶⁷.

והנה כתב רש"י ו"ל בשמעתין [נא, ב] גבי הא דנמנו לעשרה כהנים וכו' וז"ל, צבת אחת שהניח לפני כולם חמש סלעים והלך לו, בזה אחר זה ולכהן אחד הכי תניא בתוספתא ע"כ, ולעד"נ דמפשיטא דברייתא דמניח הש"ס משמע הכי, דאם איחא דצב' החלוקות דצבת אחת וזוה אחר זה קאי לנתן לעשרה כהנים, אמאי לא כלל התנא צ' החלוקות אחר, והו"ל נתנו לעשרה כהנים צין צבת אחת וצין בזה אחר זה י"א, ואמאי הולרך התנא לעשותם צ' צבות אם לא החלוקות בזה אח"כ לא קאי לעשרה כהנים כי אם חצי חצי ומשו"ה חלק אותם התנא צ' צבות, ונראה דלפי מ"ש דיש לתלק צין דעתו להשלים לאין דעתו להשלים בנותן בזה אחר זה, אם כן י"ל דדוקא ככהן אחד מהני בזה אחר זה כיון דדעתו להשלים לכהן זה²⁶⁸, אבל לעשרה כהנים דוקא צבת אחת מהני אבל בזה אחר זה כיון דמהני דכיון דמה שנתן לכהן אחד אינו דעתו להשלים לו, דאח"כ השלים החמש

חפשי, אפ"ל דגם בכה"ג איכא קיום מצוה, ועיי' בשו"ת אבני נזר סי' קס"ח שכתב דמשונה מצות פדה"ב משאר מצות, דבכל המצות כשמת נעשה חפשי מן המצות משום שהוא מצוה דנפשית, משא"כ בפדה"ב וכו' עיי"ש.
265. בשו"ת בית יצחק אר"ת סי' ד' אות ג' וביד דוד ובראשית בכורים בסוגיין הוכיחו מהמוס' דמדאמרינן חמש ולא חצי חמש, מוכח דבמצות עשה לא אמרינן שיתחייב חצי שיעור אם אין לו שיעור שלם עיי"ש. ובאמת המהריט"א בעצמו בספרו קדושת יו"ט סי' ט"ז גם הוכיח כן מסוגיין דמצוה דרמי רחמנא לא מקיימה בפחות משיעורה כדון חמש סלעים עיי"ש. אמנם למבואר במהריט"א כאן זה אינו, דהמוס' לא איירי אלא כשהחייב הוא בחצי שיעור וע"י אמרינן חמש ולא חצי חמש, אבל כשיש חיוב גמור בשיעור שלם ודאי חייב לקיים אפילו חצי מצוה אם אין לו שיעור שלם. וכ"כ בשו"ת עונג יו"ט סי' ק'.
266. בעצם החקירה אי אמרינן ח"ש במצות כבר כתב בזה המהריט"א לעיל הלוכת חלה אות ב' אות קטן י"ד, ועוד שם באות כ"ב אות קטן ב', ובספר קהלת יעקב ערך חצי שיעור סי' קל"ז עיי"ש. ועוד האריכו בזה האחרונים עיי' בשד"ח כללים מערי' ה"חית" כלל י"ב, ושם באסיפת דינים מערי' חמץ ומצה סי' י"ד אות ד'.
267. ואכתי קשה מאחר ובבתינה זו של פחות משיעור פאה היה מקצת קיום מצות פאה, אם כן מדוע אין דינו כפאה וצריך להיות פטור ממעשר.
268. בהגהות חלקת יואב על המהריט"א כתב וז"ל, עובדא ברב אשי ור'

263. באמרי בינה דיני פדה"ב סי' ה' כתב וז"ל, ודבריו תמוהין מנין לנו לומר דאם לא השלים דחייב הבהן להחזיר, ובפשיטת נראה כיון דכבר זכה במה שנתן לו ה"ז שלו, ואף דאין בנו פדוי, עד שישלים לו לשיטת רש"י או לדעת הרמב"ם אף לכהן אחר, מ"מ מה איכפת ליה לכהן כיון שנתן מה שנתן נתן, וגם יכול לומר הא אני מוכן לקבל וכבר זכית, וא"כ נימא ג"כ כבר אודא. אולם באמת לא אדע הדמיון כלל, דלגבי ד' מינים כיון דמעבדין וכולו מצוה אחת כיצד יצטרף מה שכבר אודא, משא"כ בפדיון דעיקר קפידת התורה שהוא יתן ה"ס ושכני אהרן יזכו בהן, וכיון שנתן וכהנים זכו אף בזה אחר זה שפיר דמי, ובפדיון מצטרפין אף לזמן מרובה כיון דעכ"פ בא לידי כהנים ה"ס והוא היה בדעתו להשלים עכ"ל. ובהגהות חלקת יואב על המהריט"א השיג על מה שכתב דכל קמא קמא שנתן לא קנאו הבהן, והעיר דזה אינו דהבהן אינו צריך להחזיר, אלא החילוק הוא דמה שציותה התורה ליתן להנות בני אדם הנאות אלו מצטרפות, ועיי' בירושלמי ריש שבת ע"כ.
264. בהגהות חלקת יואב על המהריט"א כתב וז"ל, באמת י"ל בזה, דודאי לעיל הרי נשתעבד האב בכל החמש, רק שאין כעת לגבות כל החמש, וא"כ צריך להבין אמאי לא יוכל הבהן לגבות כמה שיש לו מטעם חוב, ואף שלא יקייים המצוה מה בכך, הא אף בה"ס לא יקיים, כיון שמת ונעשה חפשי, והכהן אינו גובה רק מכת שעבוד נכסים. וע"כ נלע"ד דהרי הרמב"ם כתב בפ"ג דערכין ה"ד דבאין לו רק פחות מסלע אינו נותן כלום, אלמא דכל מה שקצבה התורה אם אין לו כל הסך אינו צריך ליתן כלום, אם לא שפירש עש"ה, ולכן גם בפדיון קי"ל לעיל דולא חצי חמש,

סלעים לכהנים אחרים, כל דליכא כהן אחד מהם לדעתו להשלים לו
התמש, לא חשיב צבת אחת, זה נראה דעת רש"י²⁶⁹.
אבל הר"מ פשי"א מהל' צבורים דין ו' כתב וז"ל, נתן חמש סלעים
לעשרה כהנים בין צבת אחת בין צבה אחר זה ילא עכ"ל,

דמוכה דצביו. דס"ל לחלוקת צבה
אח"כ קאי לנתן לעשרה כהנים, וכן
נראה דס"ל להמוספות דצביו
המוספות הנזכר לעיל צהיה דחמש
ולא חמי חמש. ובאמת שפשט
הצרייחא נראה דצביו רש"י כאמור,
ואולם י"ל דהס גורסין כן בצרייחא
כלשון שכתב הר"מ נתן לעשרה

כהנים בין צבת אחת בין צבה אחר זה ילא. וקצת יש להעיר דצביו
מהריק"ו צבאורו שם צהלכות צבורים שהביא דצביו רש"י שהם שלא
דצביו הר"מ וכתב וז"ל, אבל אין נראה כן לדעת רבינו אלא אפי'
לעשרה כהנים צבה אחר זה צבו פדוי, וכפשטא דצרייחא דמשמע
דכולה לעשרה כהנים קאי עכ"ל, ולע"ד אדרבה פשטא דצרייחא
נראה כצורת רש"י, דאי כצורת הר"מ אמאי חילק החנא דין זה צב'
צבות, הול"ל כלשון הר"מ נתן לעשרה כהנים בין צבת אחת בין צבה
אחר זה ילא, והמחור דגירסת הר"מ הכי הוי בצרייחא ומשונה לא
השגיח צמשמעות דצביו המוספחא שהביא רש"י²⁷⁰.

וראיתי להר"ס צפ"א מהל' שקלים דין א' שכתב וז"ל, ואינו נותנו
בפעמים רבות היום מעט ולמחר מעט אלא נותנו כולו
כאחד בפעם אחת עכ"ל. ונריך להבין מ"ש מפדיון הדין דאפילו צבה
אחר זה ילא ובמחצית השקל נריך צבת אחת, דפשט דצביו הר"מ
לענין מחצית השקל נראה דאפילו צבתן מקצת ודעתו להשלים לא
מהני צבה אחר זה ומ"ש מפדיון, וז"ל דלכתחלה דוקא קאמר שיתן
צפ"א למצוה מן המוצחר אבל נדיעבד אפשר שיצא צנחיתו לחלואין,
א"כ ני"מ לענין דינא דפדיון נמי היינו דוקא נדיעבד כלשון
הצרייחא אבל לכחלה נריך ליתן צפ"א²⁷¹.

(פב) [א] עוד אמרינן בגמרא [נא, ב] עלה דמתני' דמתן לפיכך אם
רצה הכהן ליתן לו צבתה רשאי, חנינא להא דח"ר
נטלו והחזירו לו ילא, וכך היה מנהגו של ר"ט וכו'. ויל"ע דלפי
הצרייחא מפורש יוצא דצבתם פדיון רשאי הכהן להחזיר לו, ומלישנא
דמתני' דקמני לפיכך אם רצה הכהן וכו' נראה דדוקא צכה"ג דכתב
לכהן שהוא חייב לו וכו' שחייבוהו רז"ל ליתן צ' פעמים משום גזירה

חב"א אין בנו פדוי, והלכתא אין ב"פ,
(פב) לפיכך אם רצה הכהן ליתן מתנה רשאי,
חנינא להא דח"ר נתנו לעשרה כהנים בב"א
יצא, בזה אח"כ יצא, נטלו והחזירו לא"כ יצא,
קפ"ו. בכת"י. בולו והחזירו לו יצא.

הדין כי אם מפני שלא יאמרו וכו', אפילו לא גמר ויהיב צבו פדוי,
דהעיקר הוא מפני הרואים שלא יאמרו פודין צטרות דכיון דלאו
שחייבוהו ליתן פעם צ' שוב ליכא למיתש. ומאי דאמרינן חנינא להא
דח"ר היינו לומר דמתני' נמי נלמד דין זה, דצבתם פדיון נמי אם
החזירו ילא, דאם צבתם פדיון אם החזירו לא ילא, א"כ אף צכה"ג
אינו רשאי להחזיר, דכיון דקוגיא דעלמא דלא יחזיר הרואה צנדון זה
דמתחזיר טועה לומר דצבתיה הראשונה צבו פדוי ויאמרו פודין
צטרות²⁷².

והנה צעזבלא דר"ח דא"ל לא גמרת ויהבת אין צבו פדוי, פירש"י
וז"ל אם אחזירם לך ולשון שני פירש ואפילו אם לא אחזירם
לך, ודעת הר"מ פשי"א מהל' צבורים [ה"ח] נראה דס"ל כלשון א',
שכתב ולא יתן הוא ודעתו להחזיר ואם עשה כן והחזיר לו אין צבו
פדוי יעו"ש, ודעת רבינו הרמב"ן והרא"ש [סי' י'] כלשון שני
דאפילו אם לא יחזירם אין צבו פדוי²⁷³.

וראיתי להרב מחנ"א צהלכות זכיה סי' ח' שלמד מדין זה וצפרט
לפי פירוש שני שהוא דעת רבינו והרא"ש, וכן הוא דעת
הרשב"א [צתשובות ח"א סי' קצ"ח וסי' תשנ"ח], דלע"ג דנשאר
מתנות כהונה כתרומה ומעשר וכיוצא כיון דאין לצעלים צבה כי
אם טובת הנאה אם תפס הכהן שלא מדעת צעלים אין מוציאין
אותם מידו, לא מייציעא למ"ד טובת הנאה אינו ממון אלא אפילו
למ"ד טובת הנאה ממון אין מוציאין אותם מידו וזכה צה הכהן,
אלא דלמ"ד טובת הנאה ממון נריך ליתן לצעלים דמי טובת הנאה,
מ"מ היינו דוקא בתרומה ומעשר וכיוצא משום דמשעה שהפרישם
נעשה ממון כהן ואין לצעלים צבה אלא טובת הנאה, משא"כ

כשכותב שט"ח לפדיון בנו שחייב ליתן לכהן ה"ס אחרים, לפיכך אם
ירצה הכהן להחזיר להאב במתנה את השט"ח שנתן לו רשאי עיי"ש,
ולפירוש זה אין לומר החידוש של המהריט"א. אולם על דבריו קשה מגוף
הגמ' שהביאו ראייה ממתני' שאפשר לפדות במתנה ע"מ להחזיר, ואי
כדבריו שהכהן מחזיר את השט"ח, ובשט"ח זה אין הבן נפדה וכל הפדיון
רק בנתינה השניה ובוה לא כתוב שיכול הכהן להחזיר, א"כ מה הראיה
שבנתינה לשם פדיון אפשר לומר ע"מ להחזיר. ועיי' בקרבן אשם (נדפס
באסיפת וקנים החדוש) שפירש המשנה כתפארת ישראל והקשה קושיא זו
על עצמו. והפליא לעשות בשו"ת שאילת דוד (קרלין) בהערותיו על
המהריט"א שמחק ממתני' תיבת "לפיכך" מכח חך קושיא. ובאמת ברש"י
נא, א בגידסא שלפינו משמע כתפארת ישראל, שכתב לפיכך דאמרן חייב
ליתן לו ה"ס אם רצה הכהן לתנם ולהחזירם לו במתנה רשאי, ועי' כתב

הרש"ש דפרש"י דחוק, אמנם בהגהות הבי"ח ובשטמ"ק הגיהו הגירסא
ברש"י ולדבריהם לק"מ עיי"ש, ובדואי הפירוש הוא שהכהן מחזיר הכסף
ויחזירוהו השניה וכפירוש המהריט"א. ובעצם קושית המהריט"א נראה

269. עיי' בראשית בכורים בסוגיין ובאור גדול על משניות פ"ח מ"ח.

270. ועיי' בחסדי דוד על התוספתא בכורות פ"ו ובשו"ת שואל ומשיב
מהרד"ד ח"ב סי' קצ"ז ובראשית בכורים בסוגיין מה שביארו במחלוקת
רש"י והרמב"ם, ועיי"ע בפרחי ציון (פערלא) על כפתור ופרח פ"א אות ה'
דף ז'.

271. עיי' בראשית בכורים בסוגיין שכתב בדעת הרמב"ם דלא מהני אפי'
בדיעבד. ועיי' בקרית ספר ריש הל' שקלים שכתב וז"ל, ואינו נותנו מעט
אלא כולו באחד בפעם אחד דכתוב לא ימעיש ממחצית השקל, דאי למימר
שיתן חצי שקל הוי סגי לכתוב יתן חצי שקל וקאמר לא ימעיש דר"ל
אפילו בנתינה לא ימעיש ממחצית השקל, ועפ"ז כתב באמרי בינה הל'
פדה"ב סי' ח' דאף בדיעבד לא יצא מדביעין קרא לכך עיי"ש, ועיי"ע
בשמן ורקת בכורות על דף מ"ח.

ובשו"ת בית יצחק י"ד ח"א סי' צ"ג במפתחות כתב לבאר דאין ליתן
חצי חמש מדין חצי שיעור, עפ"י מש"כ החנות יאיר כסי' ט"ו דהיא

כשכותב שט"ח לפדיון בנו שחייב ליתן לכהן ה"ס אחרים, לפיכך אם
ירצה הכהן להחזיר להאב במתנה את השט"ח שנתן לו רשאי עיי"ש,
ולפירוש זה אין לומר החידוש של המהריט"א. אולם על דבריו קשה מגוף
הגמ' שהביאו ראייה ממתני' שאפשר לפדות במתנה ע"מ להחזיר, ואי
כדבריו שהכהן מחזיר את השט"ח, ובשט"ח זה אין הבן נפדה וכל הפדיון
רק בנתינה השניה ובוה לא כתוב שיכול הכהן להחזיר, א"כ מה הראיה
שבנתינה לשם פדיון אפשר לומר ע"מ להחזיר. ועיי' בקרבן אשם (נדפס
באסיפת וקנים החדוש) שפירש המשנה כתפארת ישראל והקשה קושיא זו
על עצמו. והפליא לעשות בשו"ת שאילת דוד (קרלין) בהערותיו על
המהריט"א שמחק ממתני' תיבת "לפיכך" מכח חך קושיא. ובאמת ברש"י
נא, א בגידסא שלפינו משמע כתפארת ישראל, שכתב לפיכך דאמרן חייב
ליתן לו ה"ס אם רצה הכהן לתנם ולהחזירם לו במתנה רשאי, ועי' כתב

269. עיי' בראשית בכורים בסוגיין ובאור גדול על משניות פ"ח מ"ח.

270. ועיי' בחסדי דוד על התוספתא בכורות פ"ו ובשו"ת שואל ומשיב
מהרד"ד ח"ב סי' קצ"ז ובראשית בכורים בסוגיין מה שביארו במחלוקת
רש"י והרמב"ם, ועיי"ע בפרחי ציון (פערלא) על כפתור ופרח פ"א אות ה'
דף ז'.

271. עיי' בראשית בכורים בסוגיין שכתב בדעת הרמב"ם דלא מהני אפי'
בדיעבד. ועיי' בקרית ספר ריש הל' שקלים שכתב וז"ל, ואינו נותנו מעט
אלא כולו באחד בפעם אחד דכתוב לא ימעיש ממחצית השקל, דאי למימר
שיתן חצי שקל הוי סגי לכתוב יתן חצי שקל וקאמר לא ימעיש דר"ל
אפילו בנתינה לא ימעיש ממחצית השקל, ועפ"ז כתב באמרי בינה הל'
פדה"ב סי' ח' דאף בדיעבד לא יצא מדביעין קרא לכך עיי"ש, ועיי"ע
בשמן ורקת בכורות על דף מ"ח.

ובשו"ת בית יצחק י"ד ח"א סי' צ"ג במפתחות כתב לבאר דאין ליתן
חצי חמש מדין חצי שיעור, עפ"י מש"כ החנות יאיר כסי' ט"ו דהיא

Auerbach, Meir ben Isaac, 1815-1878

14

ספר
אמרי בינה

אורה היים • יורה דעה

למרנא ורבנא

רבי מאיר אויערבאך זצוקלה"ה

אב"ד ור"מ לכל מקהלות האשכנזים

בעיה"ק ירושלים תובב"א

יוצא לאור בהדפסה מחודשת ובהגהה מדוייקת

עם פיסוק, קיטוע, מראי מקומות ומפתחות

בהוצאת

יד צבי חייקל בירין

מכון משנת רבי אהרן

תש"ע לפ"ק

אחתה דמניס. אלא ודאי כיון דמ"ל בקשו תקנה דמן הסתם אינו יכול למסור לע"ה הקודש, נתקדשה ע"י (הזכיות) [וכיית] החצר ומקבל דמיו וזוה יוצא ידי נתינה כיון דעיקר חיובו לא נשתנה, משא"כ בזכיה ה' סלעים אס נשאר באחריותו לא נתקיים מצות הנתינה כיון דחיובו הראשון לא נפקע ואס יאבד יהיה נשאר מלוה הכתובה בתורה עליו מאתו זמן שחל חיוב הפדיון, משא"כ בנידון דירושלמי אף דנשאר חיובו היינו חיוב ממון אבל חיוב הקודש נפקע כיון דלא היה חל עליו החיוב למסור לע"ה רק לזכותו בהקודש ושיקבל דמיהס משא"כ בדמי פדיון (וחל) [דחל] עליו החיוב לתת ביד כהן י"ל דכיון דחיוב באחריותו לא היו נתינה מעלייתא. ומ"מ מלד הסבא י"ל כמ"ס דמ"מ סגי בזכיה אס יודע אס"כ ויהיה נוחל ליה יהיה חל הפדיון למפרע.

שוב ראיתי בספר הלכות יוס טוב 49 (פרק ח אות פג ד"ה יש לחקור) דכתב דדוקא דבעל חוב דהוי ממון שיס לו מוצעין שאין לו רשות לשלוח ע"י אחר [חייב באחריותם] אבל דמי פדיון דהוי ממון שאין לו מוצעין וכל זמן שלא זכיה אין ליה זכות ויחר מכהן אחר אינו יכול לומר אין רלוני שזוכה לי ע"י שליח ואינו חייב באחריות ע"ש. ויש לגמגם דמ"מ החיוב עליו שיבא ליד כהן דמי פדיון ואס יהיה נאבד מן הזוכה יאמר הכהן אין רלוני לזכות, אולם מ"מ זה דוקא אס נאבד אבל אס הגיע ליד כהן נראה ברור דמהני הפדיון למפרע ויש לו תקנה כדעת מהרש"ל. ועל דברי מהרי"ט אלגזי יש להתעורר למ"ס הוא צפרק הגו' (פרק ח אות פ ד"ה הן אמר) לפקפק דאינו יכול לפדות אלא כהן קטן דפדיון דומה למכר ע"ש א"כ לדבריו כיצד יועיל הפדיון ע"י שזוכה ע"י אחר כיון דלריך דעת הכהן, אולם דבריו שס תמוהין והברור דפדיון הוא רק חוב בעלמא אשר הטילה עליו התורה ויבאר עוד לקמן (ס"ט) ואס זכות הוא לכהן הוי כצא לידו ועיין תהם סופר (ש"ס יו"ד ס"י ר"ז).

סימן ח

בדין פדיון אצל כמה בהנים בזה אחר זה

דמבואר צרייתא בצורות (דף נ"א:) נתנו לעשרה כהנים צבת אחת יאל בזה אחר זה יאל ופירש"י צבת אחת שהניח לפני כולן ה' סלעים והלך לו בזה אחר זה ולכהן אחד, משמע דאס נתנו לעשרה כהנים בזה אחר זה לא יאל וכן משמע מלשון חוספתא דהביא רש"י נתן ה' סלעים לה' כהנים בנו פדוי נתנו לו זו אחר זו בנו פדוי משמע דוקא לאחד. אולם מדברי רמב"ם ה' בצורים (פ"א ה"ו) וכן בש"ע (פ"י ט"ז ס"ו) דכללו הכל ביחד נתן ה' סלעים אפילו לעשרה כהנים בין צבת אחת בין בזה אחר זה בנו פדוי מוצא דנכל אנפי בנו פדוי ועיין ר"י קורקוס שם, ודמהרי"ט אלגזי (פרק ח אות פ"א) כתב דכן הייתה גירסת רמב"ם בחוספתא, אולם העלה למ"ס הרמב"ם (פ"א משקלים ה"א) ואינו נותנו בפעמים רבות היום מעט ולמחר מעט אלא נותנו כולו כאחד בפעם אחת ופסע דברי רמב"ם נראה אף צנותן מקלת

ואמר שלמפרע לא היה נוחל ליה שגם הוא ידע שאשמו עובדת על דת ואפ"ה לא רנה לקנא לה, אף דאין קי"ל לאחר סמירה אינו יכול למחול אבל אס אמר שהקיטוי לא היה נוחל ליה למפרע אינה אסורה עליו, והא דכתב הרמב"ם (פ"א מסוטה ה"א) והש"ע (ס"י קנת ס"ג) (ו)אוסרין אותה על בעלה לעולם היינו מן הסתם אבל הדבר צריך תלמוד אס נאמן לומר אס"כ שלמפרע לא היה נוחל ליה עכ"ד ותמוהין [ד]הא מקוגיא שס דקאמר ואי אמרת בעל שמהל מי עבדין מידי דאחי בעל כו' מוצא דאס אינו מחול א"ס 47 וע"כ דלא מהני אף באומר דלא היה נוחל ליה למפרע דאל"כ אכתי יקשה דאיכא וילתא דכ"ד, או דאינו נאמן לומר דלא היה נוחל ליה ולא עוד כיון דעכ"פ עד עכשיו מחוקיין דלקיטוי מעלייתא הוי כרגלים לדבר ואסורה. אבל בעל מקום בעלמא אף בזכות גמור אס נועק בשמעט שאינו רוצה בזכיה לא מהני בע"כ אף דלית ביה זד חוב, ומ"מ מדוע לא יהיה צידו לקיים המצוה דאס לא יאבד ויתרצה אס"כ יהיה הפדיון חל למפרע.

וראיתי בספר הלכות יו"ט ממנהרי"ט אלגזי (הלכות בצורות פ"ד אות מה) 48 דהוכיח דמהני זכיה ע"י אחר מדברי ירושלמי (פ"ו דתרומות ה"א, דף נ"ג:) אכל תרומות חבר משלם לחצר תרומות עם הארץ משלם לעם הארץ ולא נמצא מוסר טהרומיו לעם הארץ כיצד הוא עושה ונתן שתיהן לכהן חבר ונוטל דמי אחת מהן ונתן לכהן עם הארץ רבי עון בר חייא אמר קומי רבי שמעון בן לקיש אחיא כמ"ד הפרשתו מקדשתו ברס כמ"ד מתנתו מקדשתו בלא כן אין צריך זכיה אחר להן בזוכה ע"י אחר ע"כ, ופירשו דלמ"ד הפרשתו מקדשתו לא צריך לקיים מצות נתינה כדי שיחול שס תרומה אבל למ"ד דמתנתו מקדשתו וכיון דאינו מתקדשת רק ע"י מצות נתינה וצריך שיתן לבעליו וכיון שאינו נותן לבעליו העם הארץ רק הדמים אין כאן נתינה, ומשני דמיירי בזוכה ע"י אחר שהכהן חבר זוכה להעם הארץ וזוה מקיים כאלו נתן בידיו ממש ואס"כ נותן החצר לו הדמים והוי כאלו קונה החצר בדמים מעם הארץ, והא דכתב רמב"ם (פ"ו דתרומות ה"א) דנותן לחצר ונוטל דמיו אף דאין קי"ל דמתנתו מקדשתו, דסובר דלא צריך שיאמר החצר בפירוש לזוכה בעד הע"ה דסתמא כפירושו כיון דאי אפשר לקיים מצות נתינה בדבר הקודש אס לא שיזכו הבעלים תחילה מסתמא נעשה כאלו אומר לו זכי, עכ"פ מוצא דמהני נתינה שזוכה ע"י אחר אף דבחר הזכיה אכתי חייב באחריותו מ"מ קיים מצות נתינה בזה.

ולעב"ד י"ל שס כיון דלא נשתנה כלל חיובו דאף דהיה חיובו לקיים ונתן לכהן את הקודש ולמסור דוקא לבעליו של התרומה שאכל מ"מ כיון דהוא עם הארץ ע"כ אתה צריך לומר [ד]כיון דאינו רשאי למסור הקודש לידו רק התשלומין יוצא בזה צמה שנותן לכהן אחר חבר והוי כזוכה בעדו, ודמי התשלומין נשאר חוב עליו כמקדש דלא גרע מגזלן דעלמא [א]א"כ הוי זכות גמור דע"כ כן צריך לומר דאל"כ אינה זכות הוא שזוכה בעדו כיון דאינו רשאי לתת לו הקודש, ואי דיאמרו הבעלים הע"ה אני אוכל את הקודש בפני חברים בטהרה א"כ מה מהני זכיה כלל ע"י אחר וכיצד יוכל אס"כ החצר לקנות

מהר"ן, והוא עצמו הביא שם ראיה מדברי הר"ן חולין לט ע"כ דהיכא דצוח לא קנה אפילו בזכות גמור. 47. וכן תמה רבנו להלן דיני תרומות ומעשרות סימן כ וכתב שם בזה"ל: אף דבכל זכיות יכול למחוח אח"כ כששמע מ"מ כיון שמצוה לקנאות כמ"ס הרמב"ם הלכות סוטה שוב אין רש"י.

נאמן לומר דלא היה נוחל ליה אז, דאין אדם משים עצמו רשע אף באיסורי דרבנן. ועיין עוד שהביא רבנו דברי הגוב"י שם סימן ו. 48. ד"ה והנה בהא. 49. הלכות בצורות למנהרי"ט אלגזי. 50. ד"ה והנה כתב רש"י.

ודעמו להשלים לא מהני בזה אחר זה ומאי שנא מפדיון, וז"ל
לכתחלה דוקא קאמר שיתן צנת אחת למזוה מן המוצהר אבל בדיעבד
אפשר שינא צנתינתו להנאין, א"כ נפקא מינה לענין דינא דפדיון
נמי דוקא בדיעבד כלשון הכרייתא אבל לכתחלה צריך ליתן צנת אחת.

והנהה אס נדייק מדקחני ינא א"כ גם צרישא צנתן לעשרה כהנים
צנת אחת וכפירש"י שהניח לפני כולן הה' סלעים הוא ג"כ
רק בדיעבד, ואמאי הא בזה עיקר נתינתו היטה צנת אחת רק
שיחלוקו הכהנים צנייהס, וראיתי צנתס סופר (ש"מ יו"ד ס"י רזו)
שכתב דחינו יכול לכתחלה לחלק ה' סלעים לצי' כהנים דכל שנתנה צו
מורה שיעור אס מחלקו הו"ל חצי שיעור, אע"ג דבדיעבד יוצא ע"י
צירוף מ"מ מזוה מן המוצהר לאכול השיעור צנת אחת או ליתן שיעור
נתינתו צנת אחת וזה הוא כמ"ש המרי"ט אלגזיו, אולם אס נותן צנת
אחת ומניח לפני הכהנים כמ"ש רש"י אמאי קחני דיעבד הא לא חייבה
המורה רק שזכו צני אהרן דמי פדיון וכיון שנותן צנת אחת למה
נקוט דוקא דיעבד, וכי נצביל שנתחלק צין הכהנים לא יהיה בידו
לעשות כן לכתחלה (כיון) דעיקר אולינן צמר הנותן והוא נותן שיעור
שלם.

אס מקבל אהרן וצניו שפיר דמי, ועיין חוס' בצורות (דף מה: ד"ה ד"ר
מאיר).

ערוך כתב סס⁵¹ הרי"ט אלגזיו ז"ל להקשות בדברי חוס' סוכה (דף
לד: ד"ה שהא) דכתבו גבי ד' מינים שצולב כיון דכולו מזוה
[אחת] לא מהני בזה אחר זה ואף אס דעמו מעיקרא ליעול כל ד'
מינים בזה אחר זה, ואמאי צפדין ה' סלעים דמעכצין דחמש ולא חצי
חמש ועס כל זה מועיל בזה אחר זה אס דעמו להשלים, וכתב דנתינת
ממון אף בזה אחר זה חשיב צנת אחת דקמא קמא שנתן לא קנאו
הכהן עד שישלים כיון דלא נתנו אלא אדעתא שיהיה צנו פדוי, [וכל
מה שנתן הוי כפקדון ביד כהן דאף דנמעלו קודם שישלים כיון דאס
לא היה משלים היה חייב הכהן להחזיר נמאל צשעה שמשלים וזכה
הכהן צנת אחת משא"כ צנטיילת לולב כל מין ומין צהגצתו אודא ליה
ואין כאן צנת אחת. ודברי חמוהין מניין לנו לומר דאס לא השלים
דחייב הכהן להחזיר, וצפשיטות נראה כיון דכבר זכה צמה שנתן לו
הרי זה שלו⁵², ואף דאין צנו פדוי עד שישלים לו לשיטת רש"י, ולדעת
רמב"ם אף לכהן אחר, מ"מ מה איכפת ליה להכהן כיון דנתן מה
שנתן נתן וגם יכול לומר הא אני מוכן לקבל וכבר זכיתי וא"כ נימא
ג"כ כבר אודא.

→ אולם צאמת לא אדע הדמיון כלל, דלגבי ד' מינים כיון דמעכצין
וכולו מזוה אחת כיצד יעטרף מה שכבר אודא משא"כ צפדין
דעיקר קפידת המורה שהוא יתן חמש סלעים וצניו אהרן יזכו צהן
וכיון דנתן וכהנים זכו אף בזה אחר זה שפיר דמי, ודומה קמא להא
דמבואר ירושלמי ריש צנת (פ"א ה"א, דף ג.) צלע חצי זית והקיאיו וזמר
וצלע חייב הכניס חצי גרוגרת וזמר והזיאיו פטור, מה צינה לצינ
קדמייתא חמן נהנה חיכו צכיות צרס הכא לא נתעסק בצגרוגרת
שלימה, א"ר יוסי פעמים שהוא מתעסק בצגרוגרת שלימה והוא פטור
היך עבידא הזיא חצי גרוגרת והניחה וזמר והזיא חצי גרוגרת ולא
הספיק להניחה עד שגשרפה הרששונה והרי נתעסק בצגרוגרת שלימה
והוא פטור ע"ש עוד, וצאכילה כל זמן דלא נתעכל והוא צכדי אכילת
פרס מצטרף משא"כ צהזיאיה אס אינו צפנינו וצפדין מצטרפינן אף
לזמן מרובה כיון דעכ"פ צא לידי כהנים ה' סלעים והוא היה דעמו
להשלים, וזה פשוט.

→ והנהה פה עה"ק ירושלם מוצב"א ראימי מנהג אשכנזים שפודין אלל
הרבה כהנים ונותן חצי הצן כל דמי הפדיון לפנייהם וכנראה
ספורים דאף לכתחלה אריך למיעבד הכי, אולם ראימי חזיה
מתחממים להוסיף חומר אשצני הצן אומר שפודה אלל הכהן הגלוי

← ובאמת הא דמייתי האלגזיו ז"ל משקלים המעיין סס צרמב"ס יראה
דעיקר החיוב לתת מחצית השקל צנת אחת ואף בדיעבד
לא ינא, ומלמתי בצספר קרית ספר מצעל מצי"ט שכתב סס צעס
דברי רמב"ם מדכחיב לא ימעט ממחצית השקל דאי למימר שיתן חצי
שקל הוה סגי לכתוב יתן חצי שקל וקאמר לא ימעט דרובה לומר
אפילו צנתינתו לא ימעט, ומבואר מדברי דאף בדיעבד אינו יוצא
מדכחיב צקרא לא ימעט דהוא לעכב שיהיה הנתינה צנת אחת
צמחצית השקל, וא"כ י"ל דגבי דמי פדיון מהני אף אס נותן לחצאין
כשדעמו להשלים ואף לכתחילה. וראיתי בצספר פנים יפות מצעל
הפלאה פ' צמדבר (ג, פסוק מז) על פסוק ולקחת חמשת שקלים
לגלגולת כו' ונתת הכסף לאהרן ולצניו, דלרין ליתן חמשת שקלים
לכהן אחד ולא לשני כהנים והיה חשש שיקח אהרן מקצתו ואחד מצניו
מקצתו ואין זה פדיון לכך צריך ליתן כל אחד צפני עצמו ומשה וזכה
לאהרן צפרט (לאהרן) או לאחד מצניו וכיון שכבר נפדה צכות משה
היה יכול לערצס שצריך פדיון לכל אחד צפני עצמו כמו שאמרו חמש
ולא חצי חמש, ומלד תמינה הא חמש ולא חצי חמש הוא כשאינו נותן
רק חצי חמש אבל כשנותן כל אחד דמי פדיון ה' סלעים ראוי ויכול
ליתן אף לעשרה כהנים ואף בזה אחר זה יוצא, ואולי רמו על לכתחלה
חמשת חמשת שיתן צנת אחת אבל לצכות משה להס לא היה צריך ואף

מקודם לכן ואיך יחול הפדיון לאחר ל', ולכאורה הוא ממש נגד מה שכתב
רבנו הכא דרבנו אויל החם כשיטת הרי"ט אלגזיו שאם לא חל הפדיון חייב
הכהן להחזיר, וכן אויל רבנו דיני תרומות ומעשרות ס"י א וחילק שם בדרך
אחרת בין כתב לכהן שהוא חייב לו ה' סלעים דאף שאינו פדוי מ"מ חייב
ליתן כיון דלא היה שום שינוי והחזרשות ממה שהיה מקודם אבל בפודה
בתוך ל' ונתאכלו המעות הרי נשתנה ונתחדש הדבר שהפדיון לא יועיל וע"כ
אמרינן דאדעתא דהכי לא יהיב והכהן חייב להחזיר. אמנם לדברי רבנו התם
דאם לא נתחדש דבר לא אמרינן אדעתא דהכי לא יהיב, א"כ גם הכא אם
לא השלים לה' סלעים יש לומר דאין הכהן צריך להחזיר וכמו שכתב רבנו
בפנים דיכול הכהן לומר הא אני מוכן לקבל וכבר זכיתי. ואינו דומה למה
שציין רבנו בהשטות דברי חיים הג"ל לדברי הבית שמואל אה"ע ס"י מ
ס"ב ק שכתב בשם הר"ן ומרדכי ותשובות הרא"ש במקדש אשה לאחר
שלשים וחזרה בה בתוך ל' שחייבת להחזיר המעות דשם היא חזרה בה וגם

51. ד"ה איכרא. 52. אמנם עיין מה שכתב רבנו במפתחות והשטות
לדברי חיים דיני דיניינן ס"י ג בשם תשובת יד אליהו ס"י עז דאפשר לומר
דאף לדעת האומר בפודה תוך שלשים יום ונתאכלו המעות תוך ל' דאין בנו
פדוי, אינו צריך הכהן להחזיר המעות כי ברצונו נתן לו וכו' ודמי לכתב לכהן
שחייב לו [ה' סלעים] שבנו אינו פדוי והוא חייב עכ"ל, ורבנו שם דחה דבריו
דדוקא בכתב לכהן שחייב לו דשם הועיל לפדותו מדאורייתא [כמו שהוכיח
רבנו שם בהגהת בן המחבר לדברי חיים שם] וכיון דמדאורייתא נפטור מחיובו
וקיים המצוה רק רבנו רמו עליו חיוב חדש חיוב זה אינו שייך לכהן שכבר
זכה בהתחייבותו [וכן כתב רבנו בביאור הא דכתב לכהן בחלק חושן משפט
דיני מקח וממכר סימן יא ברמ"א ס"י רד ס"י] אבל בפודה תוך שלשים
ונתאכלו המעות הרי לא הועיל כלל הפדיון ולא מהניא ליה כלל ולמה לא
יהיה הכהן חייב להחזיר, והוכיח כן רבנו דאי נימא דהכהן אינו חייב להחזיר
המעות איך מהני הפדיון כשהן בעין לאחר שלשים והא כבר קנאם הכהן

כלפי שמיא שהוא כהן מורע אהרן ואח"כ מחלקים הכהנים ציניהם, וקראתי תגר ע"ז ולדעתי כל המוסף גורע וכבר כתבו שחלילה לערער על כהני חוקה. ולענין דאם פודה כה"ג אף דיעצד אין בנו פדוי דהא צריך שיזכה לכהן שיהיו נכסי כהן ובזיכויו כזה אס מוכה לעשרה כהנים א"כ אס כולם כהנים כשרים יזכו כולם, רק אס לא נמצא ציניהם רק כהן אחד מורע אהרן. בצירור שזה לצדו יזכה בדמי הפדיון, א"כ כיון דנכנס לפסק אינו מצורר מי הוא הווכה האמתי וכל זמן שאינו מצורר אף דכלפי שמיא גליא מי הוא הווכה מ"מ כל זמן דאינו מצורר בפנינו אין לזה זכיה יומר על חבירו וצריך שיחפשו עם חביריו ולחלק ציניהם, א"כ לא הגיע לכהן הנרור ה"ה סלעים אף אס הוא לצדו הכהן האמיתי מ"מ כיון שהטיל תנאי מי שהוא מצורר ואין צדינו לצרר עד שיבא אליהו אין זה זכיה גמורה דאינו יכול לשלוט בהם, ואין זה פדיון אס נמוס ח"ו שיש חשש על השאר ומעכצין עליו שישלוט בדמי הפדיון, ויש לזה הרבה ראיות דזכיה כוז לגבי פדיון לא מהני

וא"כ להאריך⁵³

סימן ט

מתנה על מנת להחזיר בפדיון הבן

ודע דאם פדה בעל מנת להחזיר דבנו פדוי כשמתקיים התנאי, ובספר עני ארוזים (סי' כט ס"ק ג) הקשה אמאי אמר רב אשי (קידושין דף 1: ב) ככלהו קני לבר מאשה לפי שאינה נקנית בחליפין ומפרש תוס' (ד"ה לגר) ורא"ש: (פ"א ס"ו 1) גזירה שמה יאמרו אשה מתקדשת בחליפין, הוי ליה למימר נמי בפדיון הבן דאין בנו פדוי מטעם זה דלא מהני בחליפין דכסף ה' שקלים אמר רמנא ולא חליפין ומצינו בכתב לכהן חייב איני לך חמשה סלעים דמדין תורה בנו פדוי וגזרו דשמה יאמר פודין בשטרות והכא נמי נגזור. ולא קשה דאינו דומה [ל]קדושי אשה דשם יש קונה ומקנה דבר [ד]האיש קונה אוחה, ואף דהיא אינה מקנית את עצמה דכי יקח איש אשה כתיב רק מבטלת דעתה כמו שכתב הר"ן גדרים (דף 1: ד"ה ואשה) מ"מ יש לך קנין דקונה את האשה כמו שזה ונקנית בשטר וכבר כרכרו תוס' ורשב"א ריש מס' קידושין⁵⁴ בטעם הדבר דאינה נקנית בחוקה, ולכן שייך לגזור במתנה על מנת להחזיר דדומה לחליפין דיאמרו כמו שנקנית בכסף שקבלה על מנת להחזיר כך נקנית בחליפין מה שאין כן בפדיון הבן דהכהן אינו מקנה להאב הבן והאב אינו קונה הבן ואינו דומה למקח וממכר כמבואר בתשובת מהר"א (סי' רלה) דאף אס רובה האב להניח להכהן הבן אינו יולא [ואף בפדיון פטר חמור כתב דלא ידע את יולא בנתינתו לכהן ועיין רמב"ם (פי"ג מצבורים ה"ד) וצ"ח (ש"ח ח"א סי' תנ"ו)] הרי לאין הדבר נקנה רק לקיים מצוה נתינה בלבד, כזה לא שייך לגזור דיאמרו דיכול לפדות בחליפין כיון דאין כאן נתינה ואינו דומה למקח וממכר.

לנו צדיעתו של הכהן מ"מ כיון שהכהן הוא אדון הנכור אס אין לו ידיעה בשווי הדמים אין בנו פדוי וצריך דעת כמו שהאשה צריכה לידע שיעור הקידושין עי"ש, מ"מ דעת המקנה לא צעין רק צעין שידע שהגיע לידו ה' סלעים, מדע דהא כתב המרש"ל דאס אין כהן צעיר דמצי לזכות ע"י אחר לכהן ואס חשיב כמכר הא צעין דעת מקנה, וכן נמי סוצרים דיכול לפדות אלל קטן ואס צעין דעת מקנה לא היה מהני אף שהגיע לעונת הפטויות דממכרן ממכר מדרבנן מ"מ מדברי תורה לא מהני, אלל ודאי דאין צריך רק לדעת שהגיע לידו ויסמוך דעתו שקבל ה' סלעים כמו שהיינו התורה לאצי הבן, ומנהי זכיה ע"י אחר וכן ע"י קטן כיון דידענו דזכות הוא לו הוי כמו שגודע לו וכמו בכל זכיה.

ועיינן קלוה"מ (סי' רמג ס"ק ד) דהוכיח מדברי תוס' הנו' דאע"ג דפרעון בעל כרחו הוי פרעון אלל במתנות כהונה צעין דרך נתינה ואינו יכול בעל כרחו של הכהן ומש"ה צעין סמכה דעתו של כהן ועיין מ"ש לעיל (סי' ט), ולמ"ס אינו ראהי דמ"מ אף בע"כ י"ל דמהני כיון דידוע שנותן לו, וכמו בגט דמהני בעל כרחו ואעפ"כ צעין שחדע שזה גיטתו כמבואר גיטין פ' המגרש (דף עה. במתני' ויחוס' ד"ה אינו נט) כן ענין הפדיון, אלל מ"מ לא שייך ציה ענין מקנה וקנין למגור במתנה על מנת להחזיר אטו חליפין וזה פשוט. ועיין בדרישה⁵⁵ שחמה על שנהגו לפדות בתכשיטין ובש"ס מדמה לקידושין, ובספר קהלת יעקב הלכות קידושין (סי' לא ס"א) מיישב המנהג על נכון, ולדבריו עיקר סמיכת דעת דכהן הוא שיהיה החפץ שלו א"כ ודאי אינו ראהי מזה דלא מהני בעל כרחו.

סימן י

אם צריך לדין עדות לומר שלא נפדה

בש"ע (סי' סה ס"ד) ואס מת האב לאחר ל' יום בחוקת שנפדה עד שידועוהו שזוה בשעת מיתתו ואמר שלא נפדה והוא לשון רמב"ם⁵⁶ (פי"א מצבורים ה"ט), והוא ממתניסין בכורות (דף מט.) לאחר ל' יום בחוקת שנפדה עד שיאמרו לו שלא נפדה, ומדקתני שיאמרו לו פירש"י שזוה אצו בשעת מיתתו שלא נפדה ובאמירה סגי בלא עדות גמורה דהך חוקה דמחוקינן בחוקת שנפדה לאו זו היא חוקה מעלימא דרובא דאינשי לא עבדי למפרע חובו מיד [וכו'], והנה הא ודאי דוקא כשמת מיכך ומיד אחר ל' דהיינו מיד ככלות הלי' אלל אס עבר איזה זמן מי יאמר דרובא דאינשי לא עבדי לעשות הפדיון מיד הא חזינן שאדרבא ישראל קדושים וריוין מקדימין למלוות, והא דאין עושין בלילה הפדיון עיין ש"ך (סי' ק יב) וצוודע ביהודה תנינא (מיו"ד סי' קפו) הטעם, ואס מת בלילה או מיד בצוקר כזה שייך לומר דרובא דאינשי לא פרעו מיד אלל במת אחר איזה שעות על היום ודאי במקום דשכיח כהנים ליכא רוב. אולם [ד]אף קודם לכן דאמרינן בחוקת שנפדה עד שיאמרו (ד)יהיה סגי באמירה בעלמא מן השכנים ולא בתורת עדות, לא אדע [ד]הא כיון דאין הולכין בזמון אחר הרוב מה מהני ראהי בלא עדות גמורה ובפרט בזמון שאין לו תובעין דאף לרב כתבו תוס' (ד"ה ורבי יהושע) ורא"ש⁵⁷ מס' בכורות (דף כ.) דאין

מוציא
רש"י
ואף
סי' י
הוא
דהוי
ומה
דלא
דחייב
להמל
משלו
מחוי
הוא
נאמן
שמיי
ממנו
מ"מ
לינתו
דאיני
ועי
ופשי
אבל
מקו

שה סק"א. 56. ז"ל הרמב"ם מת האב לאחר ל' יום הרי הוא בחוקת פדוי עד שידועוהו שלא נפדה. 57. פ"ג סימן א.
חידשה דבר וכנ"ל. 53. ע"י בחי' חו"מ דיני גבי"ח סי' ל. 54. דף ג ע"א תוס' ד"ה ואשה ורשב"א שם ד"ה למנוטי. 55. עיין דרישה סי'

שו"ת
תורה לשמה
השלם

שאלות ותשובות וחקרי הלכה
בארבעה חלקי שלחן ערוך
וענינים שונים על דרך האמת

יסדו וגם חיברם בהעלם שמו
רבינו הגדול, גאון הגאונים, סיני ועוקר הרים
ראש כל בני הגולה, גדול הפוסקים האחרונים
המקובל האלהי
כמוהר"ר יוסף חיים זלה"ה
ריש גלותא דבבל
בעל ספר "בן איש חי"

יוצא לאור עולם מחדש
מוגה ומתוקן בתכלית הדקדוק
מתוך עצם כתיבת יד המחבר רבינו הגר"ח זלה"ה
על ידי
הוצאת אהבת שלום
יד שמואל פרנקו
עיה"ק ירושלים תובכ"א
שנת תשע"ג לפ"ק

ממה שכתב בשלחן ערוך אורח חיים סימן ק"ו סעיף ב', נשים ועבדים וקטנים, אף על פי שפטורים מקריאת שמע מפני שהיא מצות עשה שהזמן גרמא חייבין הם בתפלה, מפני שהיא מצות עשה שאין הזמן גרמא, עיין שם. הרי מוכח דאזלינן בתר תורה כי חכמים קבעו זמן לתפלה¹⁰. והיה זה שלום ואל שדי ה' צבאות יעזור לי.

כ"ד הקטן יחזקאל כחלי גר"ו

הרי דאזלינן בתר דאורייתא, והיינו כי אף על גב דרבנן פסלו גט זה עם כל זה אם מדבריהם אלו נמשך איזה ביטול לדין תורה בדבר אחר, לא אזלינן ביה אלא בתר דין תורה. והוא הדין הכא, שהן אמת שקבעו חכמים זמן למצוה זו בשביל ציבור, אם מהקביעות הזה נמשך לבטל המצוה מן העבדים לא נויל בתר תקנתא דרבנן לגבי עבדים אלא מוקמינן להו אדין תורה. והנה תלמיד חכם אחד גר"ו הביא ראיה לנידון השאלה דאזלינן בתר דאורייתא

סימן קפח

בדין השולח מנות קודם פורים והגיעו ביום פורים

המן שאמר מפוזר ומפורד במחלוקת ולכן תקנו משלוח מנות.

והנה לפי טעם תרומת הדשן ז"ל נראה דיוצא ידי חובה, דעיקר התקנה היתה בשביל אדם הנשלח אליו כדי שיהיה לו הרוחה בפורים, וכבר הגיע לידו בפורים. אך לפי טעם מנות הלוי ז"ל להרכות אחוה וריעות, הנה זה נוגע למשלח שצריך לשלוח כדי להראות אהבה וריעות, ולפי זה בעינין שתתראה האהבה והריעות מאת המשלח ביום הפורים עצמו, ולא מהגי ליה מה שעשה קודם פורים, כי החיבה הנראית מצידו היא בעת שיצא מידו המנות. והנה מפסק הרמ"א ז"ל שפסק בשלחן ערוך בהגה"ה סימן תרצ"ה³ דאם שלח מנות לרעהו ואינו רוצה לקבלו או מוחל לו יצא, משמע דסבירא ליה כטעם הרב מנות הלוי ז"ל, יען

שאלה

74 מי ששלח לחבירו מעיר אחרת משלוח מנות קודם פורים כי חשב שתגיע לידו ביום פורים, וכן היה שהגיע לידו ביום פורים, אם יצא ידי חובה בזה דאזלינן בתר המקבל שקבלם בפורים, או דילמא אזלינן בתר השולח ששלחם קודם פורים ולא יצא ידי חובה. יורנו המורה לצדקה ושכרו כפול מן השמים.

תשובה

הנה דבר זה תלוי בפלוגתא שיש בטעם של משלוח מנות בפורים, כי שני טעמים יש בזה, והם האחד הטעם שכתב בתרומת הדשן ז"ל¹ והוא כדי שיהיה הרוחה לבעלי שמחות, והשני הטעם שכתב במנות הלוי ז"ל² והוא להרכות שלום וריעות, היפך מן המלשינות של

10. ועמד בזה בלימודי ה' (לימוד קמ"ב) ושם הביא רמב"ם הלי תפילה (פ"א ה"א וב) שכתב: מ"ע להתפלל בכל יום וכו' ואין תפילה זמן קבוע מה"ח, ולפיכך נשים ועבדים חייבים בתפילה לפי שהיא מ"ע שלא הז"ג. אלא שיש להעיר מדברי הגמ' ברכות (כ' ע"ב) דתנן התם, דהא דנשים חייבות בתפילה היינו משום דרחמי ניהו, וקאמרי בגמ' מהו דתימא הואיל וכתיב בה ערב ובוקר וצהרים כמ"ע שהז"ג דמי קמ"ל. ומשמע דאי לאו סברת רחמי, היינו פוטרים נשים משום מ"ע שהז"ג. וצ"ל דהרמב"ם ל"ג לדברי הגמ'. [וכי"כ בכ"ח שם דברוב הספרים ל"ג למהו דתימא, ועיין גם דק"ס לברכות דליתא בכית"מ וראה מש"כ בהערות שם].

קפח 1. ס"י קי"א. 2. פרק ט' פסוק כ"ב, מהר"ו ויניציאה דף ר' ע"ב. 3. סעיף ד'.

דלפי טעם של הרב תרומת הדשן ז"ל למה יצא⁴. איך שיהיה בנידון השאלה לא נפיק זה ידי חובה אליבא דכולי עלמא, דלפי תרומת

הדשן לא יצא⁵. והיה זה שלום ואל שדי ה' צבאות יעזור לי. כ"ד הקטן יחזקאל כחלי נר"ו

סימן קפט

שלח שתי מנות בכלי אחד האם יצא ידי חובה

שאלה

אחד שלח לחבירו ביום פורים שני מינים ממניי מתיקה ולא היה לו שני כלים להניחם בהם והניחם בכלי אחד ושלחם לרעהו, אם יוצא ידי חובת שני מנות בזה כיון דבאמת הם שני מינים, או דילמא כיון דהם מונחים בכלי אחד חשיב הכל מנה אחת. יורינו המורה לצדקה ושכרו כפול מן השמים.

תשובה

כל שהניחם בכלי אחד חשיב מנה אחת ואין כאן שני מנות לרעהו. וראיה לזה ממה שאמרו בגמרא דשבת דף (קנ"ג) [צ"א ע"ב]

דסבר רבי יוחנן ורבא בקופה מלאה חרדל, אגד כלי שמיה אגד. וכן פסק הרמב"ם ז"ל בהלכות שבת פרק י"ב הלכה י"א וזה לשונו, קופה שהיא מלאה חפצים אפילו מלאה חרדל והוציא רובה מרשות זו לרשות זו פטור עד שיוציא [את] כל הקופה וכן כל הדומה לזה, שהכלי משים כל שיש בו כחפץ אחד, עד כאן לשונו עיין שם. ואם כן הוא הדין הכא, הכלי משים כל שיש בו כמנה אחת, ולכן צריך להניחם בשני כלים כדי לקיים משלוח מנות איש לרעהו¹. והיה זה שלום ואל שדי ה' צבאות יעזור לי.

כ"ד הקטן יחזקאל כחלי נר"ו

4. וכ"כ בתשו' חת"ס (אור"ח סי' קצ"ו) ע"ד הרמ"א דחלי בשני הטעמים. ולפי זה יש לעזור עמש"כ בכסא אליהו (י"ד סי' ס"א אות א') להוכיח מדברי הרמ"א הנ"ל גבי חקירת הפר"ח (מים חיים סי' ה') בנתן לכהן פדיון והכהן לא רצה לקבלם אם יצא ידי חובתו, וכתב הכס"א להוכיח דיצא י"ח וכמש"כ הרמ"א גבי משלוח מנות, וע"ש מה שכתב לרחות. ולפי מה שכתבו רבינו ז"ל והחת"ס יש לומר דשאני משלוח מנות דעיקר התקנה כדי להרבות שלום ורעות, והא איכא. ובעיקר נידון רבינו ז"ל עמש"כ בשו"ת דברי שלום (אור"ח ח"ה סי' קט"ז). 5. עיין באה"ט (סי' תרצ"ה אות ד') שהביא מיד אהרן (סי' תרצ"ד הגב"י) דדעתו נוטה דמהני בשלח קודם יום הפורים וקבל בפורים עצמו. ולמש"כ רבינו לבאר הספק דחלי בתרי טעמא וכו', א"כ אין מקום למש"כ ביד אהרן שם להביא ראיה מדברי בעל המאור (הובא במג"א ריש סי' תרצ"ה) שכי' שלא יתן לעניים מקודם שמא יאכלו, ומשמע דאי לא חיישינן לזה שפיר דמי. (וכ"כ בפמ"ג שם א"א אות י"ג). ולדברי רבינו אכתי לא נפשט הספק לענין משלוח מנות, דיחלוק וכו'.

קפט 1. ועיין ידי חיים (עמ' ק"ס) שם נרפס מתוך כת"י רבינו השלמה לתשובה זו ז"ל, וכן מצינו כהאי גוונא בדין החלה, בעיסות שנילושו ונאפו והניחם אח"כ בסל אחד, שהסל מצרפם להוציא מהם חלה אחת, דנחשבים כולם כעיסה אחת, ואע"פ שהעיסות יש בהם עיסה אחת אפוייה כעין צמדים, ויש בהם עיסה אחת אפוייה כעין ככרות קטנים, ויש מהן אפוייה בצורה אחרת, עכ"ז מניח הכל בסל אחד והסל מצרפן שיהיו נחשבים כעיסה אחת. וה"ה הכא אם יניח הב' מינים בסל אחד, אין זה נחשב משלוח מנות עד שיהיו מונחים בשני כלים, והיה זה שלום, עכ"ל שם. וכ"פ בבא"ח (שנה א' פרשת תצוה ה' פורים אות ט"ז): חייב לשלוח כל אדם לחבירו שתי מנות דהיינו שני מיני אוכלים, וכתוב בספר תורה לשמה שצריך להניח כל מין בכלי אחד בפ"ע ולא יניח שניהם בכלי אחד, ע"ש. וצ"ל דס"ל דאעפ"י שלפי טעמי תקנת משלוח מנות אפשר דשפיר דמי, מ"מ אחר תקנת חז"ל לשלוח ב' מנות צריך שיהיה לזה שם ב' מנות. ובשו"ת דברי שלום (אור"ח ח"ה סי' קכ"א) העיר מדברי הנך רבנותא דנסתפקו בדג ובמה שעליו אי חשיבי שתי מנות, ויש מהם הסוברים דמיקרי שתי מנות, ומוכח דלא חשו לזה. ועוד הוכיח ממש"כ השו"ע (סי' תקנ"ב ס"ג) גבי סעודה המפסקת, דיחלוק מלאכול שני מינים שנתבשלו בקדירה אחת ע"ש. וע"ע בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ב סי' שמ"ו) מש"כ בזה.

ביום פ
ל
והיה לו
לאבינונים
מהם ויא
לאבינונים,
העומד ע
צריך ש
ההוא מו
כפול מן

במתנות
נסתפקנו
לאבינונים
בזה, דה
מנות², א
מנות, דו
היתה תק
ולכן אי
שאינן כן

קצ 1.
שנ"ט) לגו
ליכא משו
קצא
ועיין ברכ
מש"כ רבי
ספר החיי
מנה אחת

Frank, Zvi Pesah, 1873-1960

21

מקראי קודש

השלים

ביאורים ובירורים
פסקים וחקרי הלכות
בענייני חנוכה ופורים

מלוקטים מעזבונו של רבינו, שר התורה, אביר הדושים
מזן הגאון רבי צבי פסח פראנק זצוק"ל
רבה של ירושלים

מהדורה חדשה ומפוארת, עם הארות
ומראי מקומות מקיפים ותיקוני טעויות

ערב ראש השנה תשע"ג

אם צריך לשלוח את שתי המנות בבת אחת

76

(ב) שאין צריך לשלוח את שתי המנות בבת אחת, ויוצא ידי חובה גם בזה אחר זה. שהרי לפי פירושו המשקה אינו נקרא מנה, ובכל משלוח היה רק מנה אחת, והיא הבשר, ומכל מקום אמר לו בפעם השניה, "קיימת בנו משלוח מנות", הרי שיש משלוח מנות גם בזה אחר זה³. וגם זה לא כמבואר בפוסקים, שהגאון החיד"א בספרו ככר לאדן כתב, שיש לשלוח בבת אחת, מדלא כתיב ומשלוח "שתי" מנות, עיי"ש. ובקונטרס חוג הארץ לגאון הרי"י אלגאזי (דיני פורים אות טו) נסתפק בזה.

L

אם יוצאים ידי חובה בשתי מנות ממין אחד

(ג) שבשתי מנות ממין אחד - ועל כל פנים שתי חתיכות מאברים שונים, יוצאים בהם ידי חובת משלוח מנות, שהרי בפעם השניה אמר לו שיצא ידי חובה במשלוח מנות, על ידי העגל ששלח לו עכשיו, שנחשב למנה אחת, והירך של העגל ששלח לו בפעם הראשונה נחשב לו למנה שניה. וגם זה שלא כדברי האחרונים, שבאשל אברהם (בוטשאטש, סוף סימן תרצה) נסתפק, אם יוצאים ידי חובה במנות שוות, ודעתו נוטה להחמיר. ובערוך השולחן (סימן תרצה סעי' יד) כתב: וברור הדבר, דצריך לשלוח שני מיני אוכלין, או שני מיני משקין וכו', אבל שני חתיכות ממין אחד אינו מועיל, דכי מפני שחתכן

הרי קודש

אפשר גם שכונתו לומר, שנוסף לדין צדקה יש בזה גם דין שמחה, ומזוקדק מה שכתב, שאין יום זה מדין צדקה "בלבד", ועיין לקמן סימן מו הרי קודש ציון 2.

אם המנה הראשונה כבר נאכלה

3. הרי שיש משלוח מנות גם בזה אחר זה. ויש לדון, היכא שנאכלה המנה הראשונה קודם ששלח השניה, אם מצטרפות המנות ליחשב ששלח לו שתי מנות. ועיין גמרא (שבת פ ע"א), הוציא חצי גרוגרת ונאכל קודם שהוציא חצי השני, אין מצטרף. ואם כן גם בנידון דידן אינו יוצא אם המנה האחת כבר נאכלה. אבל אפשר שבנידון דידן אין צריך לצירוף, אלא דמעיקרא תיקנו כן, שאין חייב לשלחם יחד. ולפי זה אפשר, דאפילו אם נאכלה המנה האחת, יצא ידי חובת משלוח מנות.

בעזרה ש"ת

ספר

נטעי גבריא

הלכות פורים

ממ"ז בשבט עד ר"ח ניסן

מכיל הליכות, דיני ומנהגי מ"ז בשבט, שבת שירה,
 חדשי אדר, ז' אדר, ארבע פרשות, תענית
 אסתר, מחצית השקל, ליל ויום הפורים,
 קריאת המגילה, משלוח מנות,
 מתנות לאביונים, סעודות
 פורים, שושן פורים
 ופורים המשולש

*

ובסופו נספח חלק התשובות

*

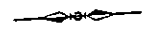
אספתי וביארתי בעזר הבורא ית"ש
 ברוב רחמיו וחסדיו

גבריא ציננער

אדר א' תש"ס

עיה"ק ירושלים ת"ו

מז. השולח מנות למי שאינו מכירו, יצא כו.

פרק סא

אופן המשלוח - שוויותו

76 א. לכתחלה בעינן שישלח שתי מנות בבת אחת א, ובדיעבד יוצא אף אם שלחם בזה אחר זה, אם היה בדעתו להוסיף אח"כ ולשלוח לו עוד מנה ב. L

חיובא, ועיין בשו"ת קרן לדוד או"ח סי' י"ח שהאריך בדין ישן אי הוי בר חיובא, ובספרי נטעי גבריאל על תוס' רבינו ישעי' ב"ק ח"א עמוד רל"ח הארכתי בזה בע"ה.

כו) שו"ת אבן שוהם סי' י"ד דרעהו בכלל כל ישראל לא נאמר לחלק בין אוהב וחבר או מכירו ומיודעו עיי"ש.

א) יפה ללב ח"ב סי' תרצ"ה סקט"ו וכה"ח סקל"ו.

76 ב) בשו"ת התעוררות תשובה סי' תצ"ז כתב ונ"ל שיצא אפי' אם כבר אכל המנה הראשונה בשעה ששלח השניה עיי"ש, וכ"כ בשו"ת בית אב או"ח סי' ק"ג ובמקראי קודש סי' כ"א.

מתחילה חשבתי להביא ראיה שיוצאין בדיעבד בזה אחר זה, מהא דתנן ביומא דף ס"ב ע"א שני שעירי יוה"כ מצותם שיהי' שניהן שוין במראה וכו' ובלקייחתן כאחד וכו' לקח אחד היום ואחד למחר כשרין, מבואר דהיכא דבעינן לקיחה כאחד אפי"ה היכי דעבד בזה אחר זה כשרין, וה"נ י"ל כן במשלוח מנות. אך זה אינו שהדעת נוטה שאיננו יוצא בזה אחר זה שכל שאיננו שולח רק מנה אחת נראה שלא מרצון טוב שלח המנות, ואפי'

טז ב. המנהג לשלוח המנות בכלי אחד ג), ויש מי שאומר שיש לשלוח

שחזור ומשלח לו אח"כ מ"מ בתחילה לא היה דעת המקבל לרצון וליכא הרבה ריעות וחיבה כ"כ, לכן י"ל שאינו יוצא.

אמנם ראה בתוס' חגיגה דף ו' ע"ב ד"ה אין כתבו על פאה שיש לה שיעור אחד מחמשים דבעינן שיתן השיעור בבת אחת, ולא הוי פאה אם לא שילם בב"א. ועיין במהרי"ט אלגאזי בבכורות פ"ח אות פ"א ד"ה ועלה שהאריך בזה, והביא דברי הרמב"ם בהלכות שקלים דבעינן שיתן מחצית השקל כולו בפעם אחת, מטעם דכל מצוה שיש לה שיעור מצוה מן המובחר שיקיימנה לכתחילה בב"א ולא יעשנה לחצאין, אכן אם לא השלים השיעור בב"א ורק בשעת עשיית המצוה היה בדעתו להשלים והשלימו יצא ואפילו נתאכל המקצת עד שלא השלימו עיי"ש, וכע"ז כתב בשו"ת חת"ס חיו"ד סימן ש"ה לענין פדיון הבן דלכתחילה אינו יכול לחלק החמשה סלעים של פדיון הבן לב' כהנים, דכל שנתנה בו התורה שיעור אם מחלקו הו"ל חצי שיעור, אע"ג דבדיעבד יוצא ע"י צירוף מ"מ מצוה מן המובחר לאכול השיעור בב"א או ליתן שיעור נתינתו בב"א עכ"ל, וא"כ הוא הדין בנ"ד אם דעתו להשלים מהני, (וראה בשו"ת בצל החכמה ח"ב סימן מ"ו).

ג) שו"ת שם משמעון או"ח סימן ל"א מאחר שהרגילות היא עכ"פ ששולחין הב' מנות בכלי אחד ממילא לא הו"ל כלל ב' מנות דהא הכלי מצרף אותן לאחת, אכן זה דוקא אם כל מה שבכלי היא ממין אחד, משא"כ אם הם ב' מינים ודאי שאין הכלי מצרפן עיי"ש. וכ"כ בקיצור שו"ע (טילדאנו) סי' תקכ"ה סכ"א, ופוק חזי דעמא דבר לא נהיגי כן שהרי לא אמרינן דהכלי מצרף כל מה שבתוכו בחולין כמ"ש התוס' בחגיגה דף כ' ע"ב ד"ה הכלי, וכבר אסף איש טהור בגליוני הש"ס להג"ר יוסף ענגיל זצ"ל שם אריכות נפלאה בזה עיי"ש, וראה עוד בר"ש וברע"ב פ"ב ה"ד ממס' חלה בשם הירושלמי דבדבר שמקפיד על תערובתו אין הכלי מצרפן עיי"ש, ואפשר דה"ה כאן שהרי מקפיד ולא ניחא ליה שהכלי יצרפם ויחשבנו כמנה אחת דהלא רוצה לצאת בה יד"ח משי"מ, וגם בוודאי לא ניחא להשולח שיתערבו ובכה"ג אין הכלי מצרפן. וגם דמיונו לשבת שאם הוציא בבת אחת חייב משום הוצאה אחת, יש לחלק בשלמא גבי שבת בעינן מלאכה אחת של

כל מנה בכלי אחד, כי הכלי מצא אחת ד).

ג. אם שלח הרבה דברים ושיהיו מנות חשובות ה).

ד. שיעור שוויות המשלוח ו

הוצאה וכל דהוי עקירה אחת חייב שהמקבל יהנה משני חלקים והרי ק עפ"י רוב המנות מכוסות בנייר וכד יו"ד סי' שכ"ה לגבי חלה, דבעינן באוצר פסקי ראשונים פסחים עמוז לגבי האוכל שנעשה לשימור ולכיסו שמבדילו ומפרידו וא"כ שפיר יכול

ד) שו"ת תורה לשמה סימן קפ"ט ונ שהניחם בכלי אחד חשיב מנה אחת ראייה משבת דף צ"א ע"ב קסבר רבא כל מה שיש בו כמנה אחת ולכן צרין

ה) שו"ת התעוררות תשובה סימן חשובה, אבל אם כולם ביחד מקבלי דמגילה דף ז' ע"ב ששלח מלא טסקא דהוי ביחד מנה חשובה עיי"ש, וכ"כ שולח כמה דברים קטנים בכלי אחד דברים קטנים, בפרט היכא דהדרך לש מצרפן להיות כאחד.

כל מנה בכלי אחר, כי הכלי מצרף כל מה שבתוכו, ונחשב עי"ז כמנה אחת ד.

ג. אם שלח הרבה דברים קטנים בתוך כלי אחד, הכלי מצרפם שיהיו מנות חשובות ה.

ד. שיעור שוויות המשלוח מנות, י"א שהוא כדי שיעור סעודה,

הוצאה וכל דהוי עקירה אחת חייב, משא"כ במשלוח מנות עיקר המכיון שהמקבל יהנה משני חלקים והרי קיבל שני חלקים על כן שפיר יצא. וגם עפ"י רוב המנות מכוסות בנייר וכדומה שאינן נוגעין, ולפי המבואר בשו"ע יו"ד סי' שכ"ה לגבי חלה, דבענין נגיעה כדי דליצטרף וכמ"ש באריכות באוצר פסקי ראשונים פסחים עמוד צ"ב, אבל אפשר לומר שהנייר בטל לגבי האוכל שנעשה לשימור ולכיסוי בעלמא, אך י"ל שעצם הכיסוי מגלה שמבדילו ומפרידו וא"כ שפיר יכול לשלוח בכלי אחד.

ד) שו"ת תורה לשמה סימן קפ"ט וכן איש חי פרשת תצוה אות ט"ז דכיון שהניחם בכלי אחד חשיב מנה אחת ואין כאן שתי מנות לרעהו, והביא ראיה משבת דף צ"א ע"ב קסבר רבא אגד כלי שמיה אגד וה"מ הכלי משהו כל מה שיש בו כמנה אחת ולכן צריך להניחם בשני כלים עיי"ש.

ה) שו"ת התעוררות תשובה סימן תצ"ו הגם שכ"א לעצמה אינה מנה חשובה, אבל אם כולם ביחד מקבלים השיבות, ויוצא בזה, דילפינן מהאי דמגילה דף ז' ע"ב ששלח מלא טסקא דונגבילא ומלא כסא דפלפלא אריכתא דהוי ביחד מנה חשובה עיי"ש, וכ"כ בשו"ת נחלה לישראל סי' כ"ב דאם שולח כמה דברים קטנים בכלי אחד יוצא בזה כיון שהדרך לכבד בכמה דברים קטנים, בפרט היכא דהדרך לשלוח בתוך כלי וקיי"ל לענין חלה הכלי מצרפן להיות כאחד.